A Study on Environmental Education with Special Reference to Agomoni Block, in Dhubri District (Assam)

Department of Education

Chilarai College, Golakganj

Submitted by :-

JHILIK DUTTA

Roll No.- UA-201-164-0046

Regd. No:- 20033704 of 2020-21

Deptt. of Education

Chilarai College, Golakganj

Guide by :-

LEEMA PRODHANI

Teacher In-charge

Department of Education

Chilarai College, Golakganj

TOPIC:-

A STUDY ON ENVIRONMENTAL EDUCATION WITH SPECIAL REFERENCE TO AGOMANI BLOCK IN DHUBRI DISTRICT(ASSAM).

To,

The Department of Education,
Chilarai college,Golakganj

31/05/23

25-5-23

Guide by:-

Leema Prodhani
Teacher in-Charge
Department of Education,
Chilarai College ,Golakganj

Submitted by:-

Jhilik Dutta
Roll:- UA-201-164-0046
Regd. No:- 20033704 of 2020-21
Deptt. Of Education,
Chilarai College, Golakganj

DECLARATION

I **Jhilik Dutta** hereby declare that the Dissertation entitle-**A STUDY ON** ENVIRONMENTAL EDUCATION **WITH SPECIAL REFERENCE TO AGOMANI & TAMARHAT BLOCK, IN DHUBRI DISTRICT (ASSAM)". Submitted by me** for the partial fulfillment of B.A. in Education course to **Chilarai College, Golakganj** a my original work and not been submitted earlier to any other Institution for the fulfillment of any course to study. I also declare that know chapter of this manuscript is incorporated in this report from any either done by me.

Jhilik Dutta

Signature
(Jhilik Dutta)
Investigator

25-5-23

Signature
(Leema Prodhani)
Supervisor

CERTIFICATE

This is to certified that Jhilik Dutta a student of Education Department of Chilarai College, Agomani has successfully completed the project on a study on the importance of a study on Environmental Education with special reference to Agomani Block in Dhubri District(Assam).

It is further certified that the dissertation parley the project work of Jhilik Dutta .

I wish every success

Jhilik Dutta

Date :- 25-5-23

25-5-23

Supervisor
Teacher in- Charge
Department of Education
Chilarai College , Golakganj

ACKNOWLEDGEMENT

I express my deep sense of gratitude to my esteemed supervisor Tarani Kanta Biswas(HOD of Education Department), and Leema Prodhani , Teacher in-Charge of Dept. of Education for his constant guidance indoctrination, inspiration and special inclination, for this study, I am highly indebted for his pains taking efforts in showing me the right path, giving me valuable suggestions and continuous encouragement at each and every Sphere of this study.

Special thanks to Jahanara Sarkar, (Asst. Teacher of Education Department). of the Department of Education, Chilarai College, Golakganj . She has always been inspiring me by discussing the problems I was facing and giving valuable suggestions in this preparation.

I also want to thanks Madam Nikita Khetawat and Urbashi Roy(Teacher in-Charge of Education Department). They are always inspires me and teaches me how to right a dissertation in proper way, Wherever I was facing any problem. I always went to his to discuss about it.

I express my indebtedness to my friends for their moral support, endurance and cooperation in writing this work. They always inspired me to devote all my time for the completion of this exposition.

DEPARTMENT OF EDUACTION
CHILARAI COLLEGE ,GOLAKGANJ

JHILIK DUTTA
GU ROLL NO:- UA-201-164-0046
REGD. NO:- 20033704
BA 6TH SEMESTER
SESSION:- 2022-23

List of Table

Table No. (তালিকা)	Tittle (শীৰ্ষক)	page no
4.01.1	ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ সংখ্যাৰ তালিকা	41
4.01.2	স্কুলত পৰিবেশ সুস্থ ৰখাৰ তালিকা	42 — 43
4.1.3	স্কুলত নিয়ম অনুযায়ী পৰিচালন কামৰ তালিকা	44 — 45
4.1.4	স্কুলত বিশুদ্ধ খোৱাপানীৰ ব্যৱস্থা	46 — 47
4.1.5	স্কুল পৰিষ্কাৰ পৰিচ্ছন্নতা থকাৰ প্ৰধান তালিকা	48 — 49
4.1.6	স্কুলত ছাত্ৰ-ছাত্ৰী উপস্থিত থকাৰ প্ৰধান তালিকা	50 — 51
4.1.7	স্কুলত বৃক্ষৰোপণ কামৰ - যেমন তালিকা	52 — 53
4.1.8	স্কুলত মধ্যাহ্নভোজন পৰিষ্কাৰ - পৰিচ্ছন্নতাৰ প্ৰধান তালিকা	54 — 55
4.1.9	স্কুলত পৰিবেশ শিক্ষাৰ জ্ঞান দিয়াৰ প্ৰধান তালিকা	56
4.1.10		

CONTENTS

	Page No
Declaration	i
Certificate	ii
Acknowledgement	iii
List of Tables	iv
CHAPTER – 1	
1.0 Introduction	1 – 2
1.01 Need and importance of the study.	3 - 5
1.02 Description of the study area.	6 — 8
1.03 Objectives of the study.	9 — 10
1.04 The hypothesis.	11 — 13
1.05 Delimitation of the study.	14 – 15
CHAPTER- 2	
2.01 Meaning of the review of related literature.	16 — 17
2.02 Importance of review of related literature.	18 — 20
2.03 Objectives of review of related literature.	21 — 23
2.04 Review of related literature or analysis of the previews	24 — 29
CHAPTER- 3	
3.01 Methodology.	30 — 31
3.02 Tools used for data collection.	32 — 36
3.03 Sources of data.	37 — 38
CHAPTER – 4	
4.01 Analysis and interpretation of the study.	39 — 58
CHAPTER- 5	
5.01 Major finding of the study.	59 — 64
5.02 Suggestion.	65
5.03 Conclusion.	66 — 67

CHAPTER- 1

1. Introduction - (আৰম্ভণি :—

আমি বসবাস কৰা চৌদিশ চাৰিওফালে থকা বায়ু, পানী, মাটি আদিৰ অৱস্থা আৰু এইবোৰে দেখুওৱা গুণ - যিয়েই হ'ল সহজ সৰল অৰ্থত পৰিৱেশ। প্ৰাকৃতিক শক্তি কিংবা কাৰণ সমূহেই পৰিৱেশৰ ওপৰত প্ৰভাৱ পেলায়। বায়ু, পানী, মাটি আৰু বিভিন্ন ধাতুৰ উপৰিও জীৱ জগতো প্ৰকৃতিৰেই এটা অংশ। প্ৰাকৃতিক ভাৰসাম্য ৰক্ষা হ'লেই পৰিৱেশ অনুকূল থাকে আৰু প্ৰাকৃতিক ভাৰসাম্য হেৰালেই পৰিৱেশ প্ৰতিকূল হৈ যায়।

এটা সময়ত বায়ুমণ্ডলত আছিল প্ৰাণদায়িনী অমূল্য অক্সিজেন, পানী আৰু খাদ্যত আছিল সতেজ বিশুদ্ধতা। যাৰ ফলত পৃথিৱীত প্ৰাণী জীৱন দ্ৰুতভাৱে বিকশিত হৈছিল।

তেতিয়া মানুহে সম্পূৰ্ণভাবে প্ৰকৃতিৰ ওপৰতেই নিৰ্ভৰ কৰি চলিছিল। প্ৰাকৃতিক ভাৱে সৃষ্টি হোৱা অৰণ্য আৰু গছ গছনিয়ে ভৰা শ্যামল পৰ্বত পাহাৰ সমূহে জলবায়ু পবিত্ৰ কৰি ৰাখিছিল আৰু ঋতুৰ ভাৰসাম্য আদিও নিয়ন্ত্ৰণ কৰিছিল। যিহেতু জীৱ-জগত আৰু উদ্ভিদ জগত পৰস্পৰ পৰিপূৰক। অৰণ্য গছ-গছনীয়ে জীৱৰ প্ৰভূত ক্ষতিকাৰক কাৰ্বন ডাই অক্সাইড বায়ুমণ্ডলৰ পৰা শুহি লয় আৰু জীৱন দায়িনী অক্সিজেন এৰি দিয়ে। কিন্তু মানুহে অত্যাৱশ্যকীয় প্ৰয়োজনত অক্সিজেন পৰিশোধনৰ কাৰখানাৰ স্থাপন অৰণ্য ভূমি ধ্বংস কৰি প্ৰকাৰান্তৰে নিজেই নিজৰ সমাধিক্ষেত্ৰ ৰচনা কৰিছে।

1.01 Need and Important Stude (অধ্যয়নৰ প্ৰয়োজনীয়তা আৰু গুৰুত্ব):-

সকলো প্ৰজাতিৰ স্বাস্থ্য আৰু পৃথিৱীত জীৱৰ অস্তিত্বৰ ক্ষেত্ৰত পৰিৱেশ শিক্ষাই অতি গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা পালন কৰে পৃথিৱী গ্ৰহত কেইবাটাও জীৱিত প্ৰজাতিৰ বাসস্থান আৰু আমি সকলোৱে পানী, বায়ু, খাদ্য আৰু অন্যান্য সম্পদৰ বাবে পৰিৱেশৰ ওপৰত নিৰ্ভৰশীল। সেয়েহে প্ৰতিজন ব্যক্তিৰ বাবে পৰিৱেশ ৰক্ষা আৰু ৰক্ষা কৰাটো অতি প্ৰয়োজন হৈ পৰে।

পৰিৱেশ শিক্ষাই জৈৱিক ব্যক্তিত্ব উন্নত কৰে। পৰিৱেশ শিক্ষাই ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক প্ৰকৃতি আৰু জৈৱবৈচিত্ৰ্যৰ বিষয়ে আকৰ্ষণীয় বিষয় প্ৰদান কৰি পৰীক্ষাৰ নম্বৰ উন্নত কৰাত সহায় কৰে। পৰিৱেশ শিক্ষাই ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক শাৰীৰিক ভাৱে সক্ৰিয়, ভাল দৃষ্টিৰ প্ৰতি সচেতন, কল্পনাপ্ৰসূত আৰু সৃষ্টিশীল

আৰু ৰোগীজনে নিজৰ প্ৰতি যত্নত লৈছি নৈসৰ্গিক থেৰাপিৰ সম্ভাৱনা লৈছি।

পাইলেটছ শিক্ষাই ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ স্বাস্থ্য উন্নত কৰি তোলে। ইয়াৰ লগত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক শাৰীৰিক আৰু সক্ৰিয় কৰি তোলাৰ উপৰি জড়িত হৈ থাকে আৰু আজিৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ বিভিন্ন স্বাস্থ্যজনিত সমস্যা যেনে স্থূলতা, মেদবহুলতা, মনোযোগ, মাটিৰ বিষক্ৰিয়া আদি সমস্যা সমাধান কৰাত পাইলেটছ শিক্ষাই সহায় কৰে।

পাইলেটছ শিক্ষাই আনন্দ দিয়ে সহযোগিতামূলক শিক্ষণ, সমালোচনাত্মক চিন্তা আৰু আলোচনাত গুৰুত্ব আৰোপ কৰে আৰু সম্পূৰ্ণ দলতৰ প্ৰয়োগৰ দিশত কাৰ্য্য কৌশলৰ উপৰত গুৰুত্ব আৰোপ কৰে।

২ মনোযোগ আরও জ্ঞান উন্নত করে। পরিবেশ শিক্ষাই শিশুর জ্ঞান ক্ষমতা উন্নত আরও কেন্দ্রীভূত করার ক্ষমতা বৃদ্ধি করে। যে সকল ছাত্র- ছাত্রীর মনোযোগ ঘাটতির বিকার আছে, তাঁদেরকে প্রকৃতির দিকে অধিক সংস্পর্শে আসিলে উপকৃত হয়। ছাত্রের দৈনন্দিন পরিবেশ শিক্ষণেই মৌখিকতায় ও ব শিক্ষণেই তাঁদের লক্ষণসমূহ পরিচালনাযোগ্য হয়।

পরিবেশ শিক্ষাই সমস্ত পাঠ্যক্রমে তাদের লক্ষণসমূহ পরিচালনাযোগ্য হয়। পরিবেশ শিক্ষাই সমস্ত পাঠ্যক্রমে হাতের কাজ, খেলা, সম্পূর্ণ জগতের আরও প্রামাণিক শিক্ষার সাথে কেন্দ্রবিন্দুতে সুযোগ প্রদান করে। শিশুর জীবনের প্রাসঙ্গিকতাই সমমনস্যাপূর্ণ শিক্ষাবিজ্ঞানটিকে তাদেরকে অধিক অনুপ্রাণিত আরও নিয়োজিত করে।

1.02 Descriibtion of the Study area (অধ্যয়নৰ ক্ষেত্ৰৰ বিৱৰণ):-

ধুবুৰী জিলাখন হৈছে অধ্যয়নৰ কেন্দ্ৰবিন্দু এলেকা। "ধুবুৰী" শব্দটো লোৱা হৈছে - ধুবুনী নামৰ এগৰাকী ধোবাকাপৰ নাৰীৰ পৰা লোৱা হৈছে। ধুবুৰীৰ এটা মুক্ত ঘাটত কিংবদন্তি অনুসৰি নেতাই-ধুবুনী নামৰ কাপোৰ ধোৱা কাপোৰৰ দেৱ-দেৱীৰ সৈতে ধুইছিল। সেইবাবে - লখিন্দৰৰ লগত আধ্যাত্মিক সম্পৰ্ক আছে। ব্ৰহ্মপুত্ৰ আৰু গদাধৰ নদীৰ মিলিতস্থলীয় আয়তনৰ বাবে ধুবুৰীক "জলপথৰ ভূমি" বুলি কোৱা হয়। প্ৰথমতে মিৰ জুমলানকৰ শাসন, তাৰ পিছত ইংৰাজ দেশ মহাৰাজৰ শাসন। ধুবুৰীৰ অধিকাংশই কোচৰাজবংশীৰ আছিল। ধুবুৰী, গোৱালপাৰা আৰু কোকৰাঝাৰ তিনিখন জিলাৰে ধুবুৰী জিলা গঠন কৰে।

ধুবুৰী এখন প্ৰাচীন বসতি আৰু অসম ৰাজ্যৰ ধুবুৰী জিলাৰ প্ৰশাসনিক কেন্দ্ৰ।

আসমানি ধুবুৰী জিলাৰ (অসম) ভাৰতৰ এটা সীমা চহৰ অঞ্চল। ই গংগাধৰ নদীৰ পাৰৰ এলেকা ঐতিহাসিক তাৎপৰ্য থকা আসমানি গ্ৰাম্য অঞ্চলত থিয় হৈ আছে। কিন্তু ই ৰাজহ গাঁও নহয়। গাঁওখনৰ কিছু অংশ কালডোৱা আৰু শ্বৰনগৰ আৰু মুঠ ৪১ খন গাঁৱৰ লোক বসবাস কৰা এলেকা আসমানি। আসমানিৰ এলেকা প্ৰায় ২১৪ কিলোমিটাৰ আসমানি ধুবুৰীৰ উত্তৰ-পশ্চিম ৬০ কিলোমিটাৰ দূৰত্বত। পশ্চিম বংগ সীমান্তৰ পৰা ১২ কিলোমিটাৰ দক্ষিণে আৰু উত্তৰে ৮ কিলোমিটাৰ দূৰত্বত অৱস্থিত পূব বাংলাদেশ সীমান্ত।

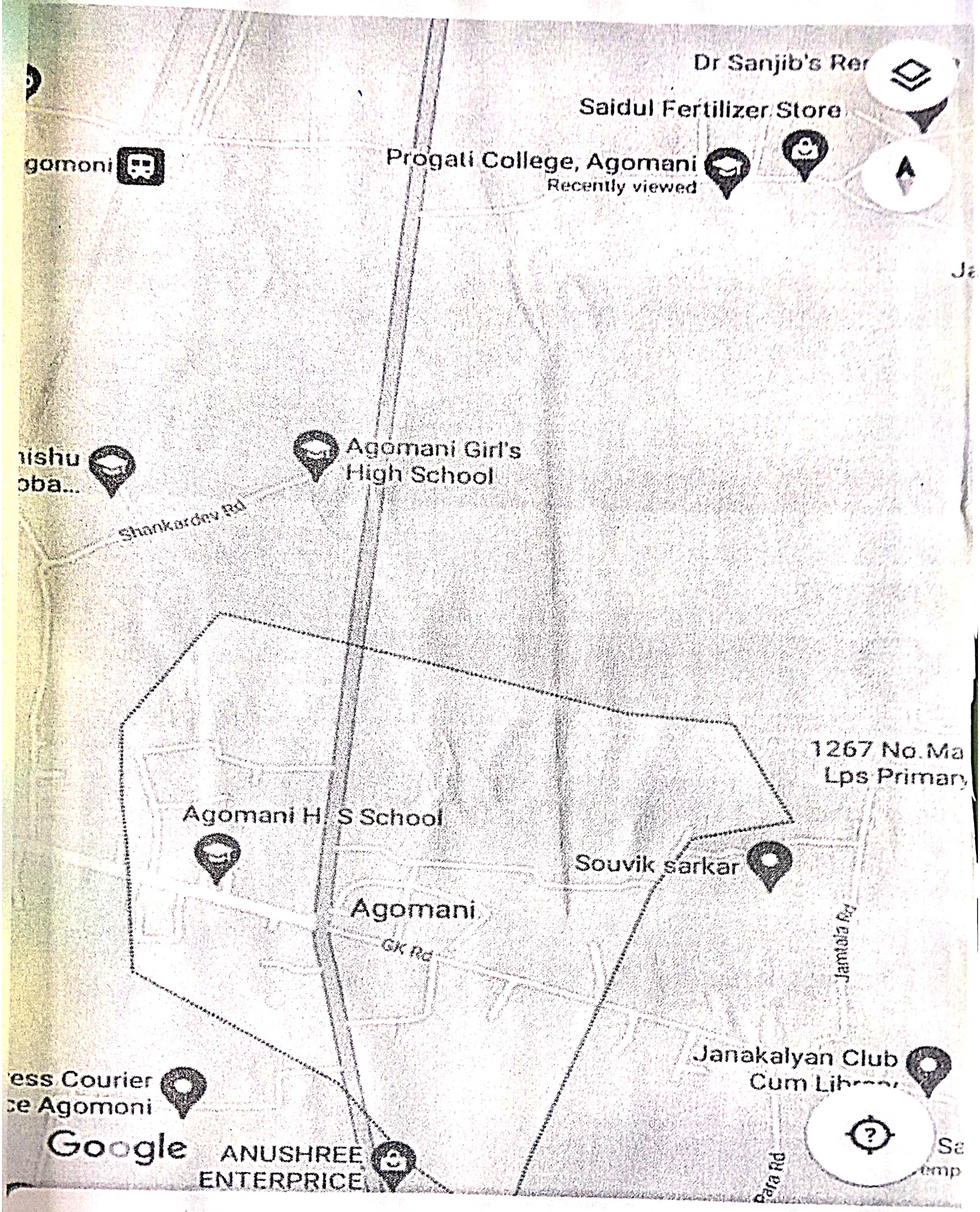
Dr Sanjib's Re
Saidul Fertilizer Store
gomoni
Progati College, Agomani
Recently viewed
Agomani Girl's High School
Shankardev Rd
1267 No.Ma
Lps Primary
Agomani H. S School
Souvik sarkar
Agomani
GK Rd
Jamtola Rd
Janakalyan Club
ess Courier
ce Agomoni
Google
ANUSHREE ENTERPRICE
Para Rd

1.03 Objective of the Study (অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য) :—

এই মূল উদ্দেশ্যৰ লগত জড়িত কিছুমান আনুষংগিক বিষয় ইয়াৰ লগত জড়িত। এই সমূহ তলত কিছুমান উদ্দেশ্যৰ উল্লেখ কৰা হ'ল —

i) পৰিবেশ সমস্যা আৰু কথা বতৰাৰ ওপৰত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ মাজত সজাগতা সৃষ্টি কৰা

ii) পৰিবেশ সমস্যা সমাধানৰ বাবে উপযুক্ত ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰাটো নিশ্চিত কৰিবলৈ পৰিবেশৰ প্ৰতি দায়িত্ব আৰু জৰুৰীতা অৱলম্বন কৰা।

iii) এনে এক পৰিবেশ সৃষ্টি কৰা যাতে সকলোৱে সিদ্ধান্ত গ্ৰহণত অংশগ্ৰহণ কৰে আৰু উন্নয়নমূলক কাৰ্যসূচীসমূহৰ মূল্যায়নৰ সামৰ্থ্য বিকাশ কৰে।

v) ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ মনত সমস্যা আৰু ইয়াৰ সমাধানৰ প্ৰতি এক সজাগতা সৃষ্টি কৰে।

v) সমস্যা আৰু ইয়াৰ অন্তঃসম্পৰ্ক বিষয়ে মৌলিক জ্ঞান আৰু বুজাবুজি।

Hypothesis :—

1.04 পূৰ্বানুমান হৈছে কোনো এটা বিষয় সম্পৰ্কে আগতীয়াকৈ কৰা এটা ধাৰণা যি বিশ্লেষণ নিৰ্ভৰ কেৱল অনুমানভিত্তিক যাক পৰৱৰ্তী সময়ত মাজে যাচ বুলি ধৰি লোৱা হয়। পূৰ্বানুমান ধাৰণা অবিহনে গৱেষণা লক্ষ্যবিহীন হৈ পৰে। গতিকে ক'ব পাৰি যে বিশেষ ধাৰণা, কল্পনা আদি এজন গৱেষকক গৱেষণা কাৰ্যত নিয়ন্ত্ৰিত তথ্যৰ মানক্ষেত্ৰে আগবঢ়াই নিয়ে সেই ধাৰণাসমূহৰ সমষ্টিকে গৱেষণাৰ পূৰ্বানুমান ধাৰণা বুলি কোৱা হয়।

প্ৰস্তাৱিত গৱেষণাটোৰ বাবে গৱেষকে কিছু পূৰ্বানুমানিক কল্পনা ধাৰণা গঠন কৰিছে। এই পূৰ্বানুমানৰ ধাৰণাসমূহ তলত উল্লেখ কৰা হ'ল—

(i) আপোনাৰ স্কুলৰ শিক্ষাৰ্থীসকলে শিক্ষাগ্ৰহণৰ প্ৰতি আগ্ৰহী হৈছে যদিও শিক্ষাৰ্থীসকলে আৰু ভেলেকি শিক্ষাগ্ৰহণৰ প্ৰতি আগ্ৰহী হয় তাৰ প্ৰতি লক্ষ্য ৰাখিছে এই অধ্যয়নটোৱে কৰা হয়।

(ii) আপোনাৰ অঞ্চলৰ স্কুলখনৰ পৰিৱেশটোৱে সেইটো পৰিষ্কাৰ-পৰিচ্ছন্নতা দেখা পায়।

(iii) আপোনাৰ স্কুলৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ পৰিৱেশ সমস্যা আৰু কথা-বতৰাৰ উপৰত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ মনত সজাগতা সৃষ্টি কৰিব লাগে।

(iv) আপোনাৰ স্কুলৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ মনত পৰিৱেশ আৰু ইয়াৰ সমস্যাৰ প্ৰতি এক সজাগতা সৃষ্টি কৰিব লাগে

(v) আপোনাৰ স্কুলৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলে সহ-পাঠ্যক্ৰমৰ উপৰত যথেষ্ট গুৰুত্ব দিব লাগে

(…) [illegible],

পরিষ্কার-পরিচ্ছন্ন [illegible]

[illegible] করা।

1.05 Delimitation of the Study (অধ্যয়নৰ সীমাবদ্ধতা):-

বিষয় বা অধ্যয়নৰ সীমাবদ্ধতা বুলিলে সাধাৰণতে প্ৰস্তাৱিত বিষয়সমূহৰ বাবে কোনবোৰ দিশৰ সীমাবদ্ধতা দিয়া হৈছে তাকে বুজায়। সময়ৰ নাটনিৰ বাবে গৱেষণা কাৰ্যত সকলোবোৰ বিষয় বিশদভাৱে সামৰি লোৱা সম্ভৱ নহয়। সেয়েহে গৱেষণা কাৰ্যত কিছু কিছু দিশত সীমাবদ্ধতা কৰি লোৱা হয়।

প্ৰস্তাৱিত গৱেষণাটোৰো গৱেষকে অধ্যয়নটোৰ কিছু দিশৰ সীমাবদ্ধতা অৱলম্বন কৰিছে, সেই দিশবোৰ তলত উল্লেখ কৰা হৈছে ——

(i) এই অধ্যয়নটো প্ৰাথমিক স্কুলবোৰৰ মাজত সীমাবদ্ধ।

(ii) এই অধ্যয়নটো আমসালি অঞ্চলৰ মাজত আবদ্ধ।

(iii) এই অধ্যায়নটি আসামের অঞ্চল ও বেসরকারী স্কুলের মধ্যে আবদ্ধ।

(iv) এই অধ্যায়নটি আসামের ব্লকের মধ্যে সীমাবদ্ধতা।

CHAPTER- 2

2. Review of related literature (বিষয়ৰ লগতে সংগতি থকা সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণ :—

2.01

বিষয়ৰ লগতে সংগতি থকা সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণৰ অৰ্থ —

Meaning of the review related literature :—

কোনো এটা গৱেষণা বা অধ্যয়নৰ সমস্যা উদ্দেশ্য নিৰ্ধাৰণ আৰু প্ৰকল্প নিৰ্মাণৰ বাবে সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণ হ'ল মূল ভিত্তি স্বৰূপ। সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণ হৈছে অধ্যয়ন কৰিব যোৱা বিষয়টোৰ লগত সংগতি থকা সাহিত্য সমূহৰ সমালোচনা পৰ্যালোচনা। অধ্যয়নৰ বিষয়টোৰ লগত সামঞ্জস্য থকা সাহিত্যৰ মূল্যায়ন কৰি তাৰ সংক্ষিপ্ত বৰ্ণনা প্ৰদৰ্শন কৰাটোকেই সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণ বুলি কোৱা হয়। ইয়ে গৱেষণাৰ বাবে আৰ্হিক ভেটি হিচাপে কাম কৰে, আৰু গৱেষকক গৱেষণাৰ প্ৰকৃতি নিৰ্ধাৰণত সহায় কৰে। ই হৈছে এক সৃজনীমূলক আৰু সতৰ্কতাৰে অধ্যয়ন কৰাৰ কাম

বিষয় গৱেষকজনক প্ৰয়োজনীয় অভিজ্ঞতা প্ৰদান কৰি প্ৰকল্পটিৰ বাবে প্ৰস্তুত কৰি তোলে

সাহিত্য পুনৰীক্ষণে প্ৰকল্প বিষয়টিৰ লগত সংগতি থকা আগতীয়াকৈ উপলব্ধ সাহিত্যৰ অনুসন্ধান কৰণ আৰু তাৰ সংশ্লেষণ কৰি মূল্যায়ন ও প্ৰকাশ কৰাকে বুজায়। কিন্তু ই তথ্যৰ অনুসন্ধান কৰাকে নুবুজায়, ই হৈছে বিভিন্ন আলোচনী, গৱেষণা পত্ৰ, বাতৰিকাকত, গ্ৰন্থপঞ্জী আদিৰ পৰা পোৱা সাহিত্যৰ তথ্যটো ব্যাখ্যা কৰণ। কিছুমান লেখকে বিষয়ৰ প্ৰকল্পটিৰ দিক নিৰ্দেশক হিচাপে ভূমিকা গ্ৰহণ কৰে। সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণ আৰু গৱেষণাৰ বিষয়টিৰ মাজত নিকট তথ্য আছিল সম্পৰ্ক থাকিব লাগিব। যাতে ই প্ৰকল্পটো সম্পৰ্কে স্পষ্ট ধাৰণা প্ৰদান কৰিব পাৰে আৰু পথ প্ৰদৰ্শক হিচাপে ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিব পাৰে।

2.02 বিষয়ৰ উপৰত সংগঠিত হোৱা সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণৰ প্ৰয়োজনীয়তা (Importance of review related literature):—

বিষয়ৰ উপৰত সংগঠিত হোৱা সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণ কৰাটো প্ৰত্যেকজন গৱেষকৰে এক প্ৰয়োজনীয়তা পদক্ষেপ। কাৰণ গৱেষকে বা প্ৰকল্প কৰ্তাজনে প্ৰকল্প কাৰ্য কৰিবলৈ লোৱা বিষয়টোৰ উপৰত সংগঠিত হোৱা আন বিষয়ৰ উপৰত পূৰ্বতে কোনো গৱেষকে বা প্ৰকল্পকৰ্তাই কেনেদৰে গৱেষণা কৰিছে, তেওঁ কি তথ্য সংগ্ৰহ কৰিছে, গৱেষণা কৰিছে, তেওঁ কি তথ্য সংগ্ৰহ কৰিছে গৱেষণাৰ ফলাফল পাইছে সেই বিষয়ে জানিলে প্ৰকল্পকৰ্তাজনক প্ৰকল্পকাৰ্যত আগবঢ়াই নিয়াত যথেষ্ট সহায় কৰিব।

সেয়েহে প্ৰকল্প কাৰ্যত বিষয়ৰ উপৰত সংগঠিত হোৱা সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণৰ প্ৰয়োজনীয়তাৰ বিষয়ে তলত আলোচনা কৰা হ'ল —

(i) সাহিত্যৰ পুনৰ্বীক্ষণে প্ৰকল্প কাৰ্যৰ মাধ্যমে প্ৰকল্প কৰ্তাজনক বিভিন্ন যুক্তিৰ বিশ্লেষণ দাবি উত্থাপন সহায় কৰে।

(ii) বিষয়ৰ ক্ষেত্ৰত সংগতি ৰখা সাহিত্যৰ পুনৰ্বীক্ষণ প্ৰত্যেকজন প্ৰকল্প কৰ্তাৰ বাবে অতি প্ৰয়োজন, কাৰণ আধুনিক জ্ঞান গৱেষণাৰ ক্ষেত্ৰত সম্পৰ্ক তথ্য সংগ্ৰহ কৰাত সহায় কৰে।

(iii) সাহিত্যৰ পুনৰ্বীক্ষণে বিভিন্ন সমস্যাৰ বাবে উৎসৰ সোপান হ'ব।

(iv) সাহিত্যৰ পুনৰ্বীক্ষণে প্ৰকল্প কৰ্তাজনক তেওঁৰ সাহিত্যৰ বিষয়ে যে তেওঁৰ সমস্যাৰ লগত জড়িত আছে কথা বিভিন্ন গৱেষণা বা প্ৰকল্প বিষয়ে বিস্তৃত তথ্যৰ সোপান হয়।

(v) সাহিত্যৰ পুনৰ্বীক্ষণে গৱেষণা বা প্ৰকল্প অধ্যয়নত পাব পোৱা তথ্যৰ অনুৰূপ নকল কৰাটো পৰিহাৰ কৰিব পাৰে।

(VI) কোনো গৱেষণা বা প্ৰকল্পৰ আৰ্থিক অনিয়মতা আৰু অভিজ্ঞতা কাৰ্যক্ষেত্ৰ এই সূত্ৰ তাতি অপ্ৰয়োজনীয়।

VII> সাহিত্যৰ ই নৱীনতুন প্ৰকাশভঙ্গীৰ প্ৰয়োজন আধুনিক মূৰ্তাৰূপিতাৰ চিন্তা সাধন কৰাও সহায় কৰে

2.03 বিষয়ৰ লগত সংগতি থকা সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণৰ উদ্দেশ্য (Objectives of review related literature):—

বিষয়ৰ লগত সংগতি থকা সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণ সময়সাপেক্ষ আৰু পৰিশ্ৰমৰ কাম। কিন্তু গৱেষণা নীতিৰ ভিত্তিত সেই দিশ লোৱাত ই অতি ফলদায়ক। ইয়াৰ উপৰিও এইবোৰৰ পুনৰীক্ষণৰ প্ৰকল্পকৰ্তাজনক আধুনিক গৱেষণা পদ্ধতিৰ বিভিন্ন বিষয়ৰ জ্ঞান প্ৰদান কৰা আৰু নিৰ্ভুল তথ্যৰ যোগান ধৰা ইয়াৰ প্ৰধান উদ্দেশ্য। গৱেষণাৰ এই সাহিত্যত পুনৰীক্ষণ কাৰ্যটো বিভিন্ন উদ্দেশ্যৰ লগত জড়িত। তাৰে কেইটামান বিশেষ উদ্দেশ্য তলত উল্লেখ কৰা হ'ল —

(i) নিজৰ প্ৰকল্প কাৰ্যৰ লগত আন্য-প্ৰকল্প কাৰ্যৰ তুলনামূলক অধ্যয়নত সহায় কৰে।

(ii) গৱেষকজনক বিষয়টোৰ ওপৰত নিপুণ ভাবে জ্ঞান অৰ্জন কৰাত সহায় কৰে।

(iii) গৱেষক ভূমিকাত, তত্ত্বগত আৰু কাৰ্যগত ভেদ প্ৰদৰ্শন কৰে।

(iv) গৱেষকক পূৰ্বানুমানিক যাচন সম্বন্ধৰ বিষয়ে নিৰ্ণয় কৰোঁতে বিশেষ ভাৱে সহায় কৰে।

(v) গৱেষকক এটি সুস্পষ্ট দৃষ্টিভংগী, অনুসন্ধান ইংগিত প্ৰদৰ্শন কৰে।

vi> গৱেষক পদ্ধতিৰ উৎস প্ৰদান কৰাত সহায় কৰে।

প্ৰতি বছৰে যে লাখ ছাত্ৰ- ছাত্ৰীয়ে দক্ষিণ আফ্ৰিকাৰ হাইস্কুলৰ মেট্ৰিক পাছ কৰে, পৰিৱেশ শিক্ষা সীমিত আৰু বহনক্ষম জীৱন যাপনৰ ক্ষমতা অনুন্নত। পৃথিৱীৰ আন কোনো কোনো ঠাইত এনেকুৱা হোৱা যেন নালাগে, য'ত বহু হাইস্কুলীয়া ছাত্ৰ- ছাত্ৰীয়ে আৰ্থ- পৰিৱেশ সংকটৰ লগত প্ৰাসংগিক শিক্ষা লাভ কৰা যেন লাগে।

2.04 বিষয়ৰ লগত সংগতি থকা সাহিত্যৰ পুনৰীক্ষণ পূৰ্ব গৱেষণাৰ বিশ্লেষণ (Review of related literature or analysis of the Previous research):-

প্ৰস্তাৱিত অধ্যয়নৰ বিষয়ৰ লগত প্ৰত্যক্ষ- আৰু পৰোক্ষভাৱে সম্পৰ্ক থকা সাহিত্যৰ আৰু বিভিন্ন গৱেষকসকলৰ কাৰ্য্য সমূহৰ সংক্ষিপ্ত তলত দিয়া হ'ল ___

(1) Kang Tejpreet Kaur and Chawla Asha (2011), ___

"Environmental Awareness among Secondary School Students".

মাধ্যমিক বিদ্যালয়ৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ পৰিৱেশ সজাগতা পৰিৱেশ শিক্ষাৰ উদ্দেশ্য হৈছে- পৰিৱেশ সুৰক্ষাৰ ক্ষেত্ৰত মানুহৰ সজাগতা, জ্ঞান, মনোভাৱ, দক্ষতা আৰু অংশগ্ৰহণ। বৰ্তমানৰ অধ্যয়ন ১৫ ৰ পৰা ১৭ বছৰ বয়সৰ 60 জন জ্যেষ্ঠ মাধ্যমিক ছাত্ৰ-ছাত্ৰী

(৬০ জন ল'ৰা আৰু ৩০জন ছোৱালী)ৰ ওপৰত কৰা হৈছিল।

(11) Mani Aradhana (2011), — "A comparative study of Environmental Awareness among students of". — বি.এড আৰু এম.এড পাঠ্যক্ৰমৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ মাজত পৰিৱেশ সজাগতাৰ তুলনামূলক অধ্যয়ন।

পৰিৱেশ সুৰক্ষা আৰু সংৰক্ষণৰ বাবে, মানুহক সুস্বাস্থ্য জীৱন যাপন কৰিবলৈ সক্ষম কৰাৰ উদ্দেশ্যে আনুষ্ঠানিক আৰু অনানুষ্ঠানিক উভয় ধৰণৰ শিক্ষা ব্যৱস্থাতে পৰিৱেশ শিক্ষাৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়া হৈছে। শিক্ষাৰ আনুষ্ঠানিক ব্যৱস্থাত শিক্ষকসকলে তেওঁলোকৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক পৰিৱেশ সম্পৰ্কীয় বিষয়সমূহৰ বিষয়ে জ্ঞান দিয়াৰ ক্ষেত্ৰত গুৰুত্বপূৰ্ণ ভূমিকা গ্ৰহণ কৰিব পাৰে।

(iii) Astalin Prashant Kumari (2011), — "A Study of Environmental Awarness among Higher-Secondary Students" —

উচ্চতৰ মাধ্যমিক ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ মাজত পৰিৱেশ সচেতনতা আৰু ইয়াক প্ৰভাৱিত কৰা কিছুমান মৌলিক কাৰকৰ এক অধ্যয়ন। এই অধ্যয়নত স্তৰীকৃত ৰেণ্ডম নমুনা সংগ্ৰহ কৌশল ব্যৱহাৰ কৰি বিভিন্ন বৰ্গৰ পৰা মুঠ ৬০৮ জন ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক নিৰ্বাচিত কৰা হৈছিল। তথ্য বিশ্লেষণৰ বাবে Post Hoc Test, F-test আৰু t-ratio test ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল। এই অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্য হৈছে কৈশোৰাৱস্থাত জীৱ প্ৰকৃতিৰ উপৰত মানুহৰ কাৰ্যকলাপৰ জ্ঞান বৃদ্ধি পোৱা আৰু জীৱৰ প্ৰতি মানুহৰ মনোভাৱৰ মূল্যায়ন কৰা।

v) Narok M. Mutisya (2011) Pupils' Environmental Awareness and Knowledge; "A Spring board for Action in Primary Schools in Kenya's Rift valley"—

এই অধ্যয়নটোত 11 খন প্ৰাথমিক বিদ্যালয়ৰ 276 জন নমুনা আঠটি ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ পৰা কৰা হৈছিল। ইয়াত তেওঁলোকৰ স্থানীয় অঞ্চলৰ মূল পৰিৱেশ বিষয়সমূহৰ প্ৰতি তেওঁলোকৰ সজাগতা আৰু এই পৰিৱেশগত সমস্যাসমূহৰ দিশত জড়িত কৰিব, প্ৰত্যেক আৰু সমাধানৰ বিষয়ে তেওঁলোকৰ জ্ঞানৰ মূল্যায়ন কৰা হৈছিল। এটা বৰ্ণনামূলক গৱেষণা ডিজাইন ব্যৱহাৰ কৰা হৈছিল আৰু ছাত্ৰ পৰিৱেশ শিক্ষা প্ৰশ্নাৱলী ব্যৱহাৰ কৰি তথ্য সংগ্ৰহ কৰা হৈছিল।

(V) H. Muderrisoglu, A. Altanar, Koyu Beeiyorulker, A. Altaner (2011) ——— "Attitudes and Behaviour of Undergraduate Students towards Environmental Issues.

এই অধ্যয়নৰ লক্ষ্য আছিল পৰিৱেশ বিষয়ৰ প্ৰতি আমাস্যি তুৰ্কী সাহাল বিশ্ববিদ্যালয়ৰ স্নাতক ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ পৰিৱেশ সম্পৰ্কীয় মনোভাৱ আৰু পৰিৱেশৰ প্ৰতি দায়বদ্ধ আচৰণ নিৰ্ণয় কৰা। ইয়াৰ উপৰিও ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ নিৰ্ধাৰিত পৰিৱেশ মনোভাৱ আৰু পৰিৱেশৰ প্ৰতি দায়বদ্ধ আচৰণৰ ওপৰত কি অনুষদত নামভৰ্তি কৰা হৈছে, স্থানীয়তা আৰু লিংগ প্ৰভেদৰ অনুসন্ধান কৰা হৈছিল।

(VI) Baytak Ahmet, (2011) ——— "Towards Effective Instructions in Environmental Education" ———

গোলকীয় উষ্ণতা বৃদ্ধির সমস্যা আন্তঃ-বিশ্বতে পরিবেশ" কর্মসূচির প্রচলন সংক্রান্ত মধ্যমের শীর্ষ অবতীর্ণ হয়ে পড়িল। সাহিত্যে পরিবেশ শিক্ষা (EE) শব্দটি ১৯৬০ চলের পরেই "জীব ভৌতিক পরিবেশ আজ ইমাস সমস্যার বিষয়ে জ্ঞান থাকা, সেই সমস্যাসমূহের দিকে মোকাবিলা করিব সেবা কৌশলের বিষয়ে সচেতন নাগরিক উৎপাদন করে। আজ প্রয়োগ হিসাবে-ব্যবহার করিয়াছিল আনন্দ করে তুমি সক্রিয়ভাবে তেওঁলোকৰ সমাধানের দিকে কাম করাত নিয়োজিত"।

(VII) Murray Robin Horne (2015),—

"A review of the environmental education literature with particular reference of South Africa, and South African teenagers"——

CHAPTER- 3

3.01 Methodology (পদ্ধতি) :-

পদ্ধতি হ'ল পদক্ষেপৰ এটা গোট। যিবোৰে বিকাশমান সকলক এটা দৃষ্টান্তৰ দ্বাৰা সমৰ্থিত কৌশল, সঁজুলি, আৰু নথিপত্ৰ সহায়ক সমূহৰ দ্বাৰা এটা নতুন তথ্য ব্যৱস্থাপ্ৰণালী নিৰ্মাণৰ প্ৰচেষ্টাত সহায় কৰা হ'ব। পদ্ধতি ব্যৱহাৰ কৰি গৱেষণাত অসুবিধা সমূহ পদ্ধতিগতভাৱে সমাধান কৰিব পাৰি। গৱেষণা কৌশল নিশ্চিতভাৱে পদ্ধতিৰ এটা অংশ গঠন কৰে, যিটোক বৈজ্ঞানিকভাৱে গৱেষণা কেনেকৈ কৰা হয় সেই বিষয়ে অধ্যয়ন কৰা এটা শাখা হিচাপে ভাবিব পাৰি। জ্ঞানৰ কোনো ক্ষেত্ৰৰ কাৰণে নিৰ্দিষ্ট পদ্ধতি আৰু নীতিৰ এটা গোটৰ আত্মিক তুলনা সেই অধ্যয়নৰ ক্ষেত্ৰৰ কাৰণে প্ৰাসংগিক পদ্ধতি আৰু নীতিৰ সৈতে। প্ৰস্তাৱিত অধ্যয়নটো কৰিবলৈ ক্ষেত্ৰভিত্তিক অধ্যয়ন পদ্ধতি হাতত লোৱা হয়। গৱেষণাৰ বাবে নিৰ্বাচন কৰা বিষয়বস্তুটোৰ অধ্যয়ন কৰিবৰ কাৰণে অসমৰ পূৱ প্ৰান্তত অৱস্থিত আসমানি উন্নয়ন

ব্লকৰ অন্তৰ্গত আগমনি স্কুলৰ অঞ্চল সমূহলৈ যে সমীক্ষাৰ জৰিয়তে তথ্য সংগ্ৰহ কৰা হৈছে । এই স্কুল সমূহত যে স্কুলবোৰ অধিবেশন কোনেমুৱা আৰু ল'ৰা-ছোৱালীৰ শিক্ষাৰ ওপৰত জনৰ চেষ্টা কৰা হয় ।
ইয়াৰ বাবে উক্ত ব্লকৰ অঞ্চলসমূহৰ নিম্নোক্ত ব্যক্তিসকলৰ তথ্য সংগ্ৰহ কৰাৰ বাবে সাক্ষাৎ কৰা হয় ।

(a) শিক্ষক ,
(b) ছাত্ৰ-ছাত্ৰী ,

গৱেষণা ব্যক্তিগতভাৱে উক্ত ব্যক্তিসকলৰ লগত যোগাযোগ কৰি অধিবেশন শিক্ষাৰ বিষয়ে মতামত সংগ্ৰহ কৰে আৰু এই সমস্যা সমাধানৰ ওপৰত আলোচনা কৰে ।

আগমনি উন্নয়ন ব্লকৰ অন্তৰ্গত অঞ্চল বিলাকত সকলো জনগোষ্ঠীৰ মানুহৰ সংখ্যাই অধিক গতিকে এই অঞ্চলত বসবাস কৰা মানুহ বোৰৰপৰা তথ্য সংগ্ৰহ কৰাৰ বাবে নমুনা ব্যৱহাৰ কৰা হৈছে।

3.02 তথ্য সংগ্ৰহৰ সঁজুলি (Tools used for gathering data) :—

প্ৰস্তাৱিত বিষয়ৰ তথ্য সংগ্ৰহ কৰাৰ সময়ত বিভিন্ন উপযোগী সঁজুলি ব্যৱহাৰ কৰা হয়। সেইবোৰ তলত আলোচনা দিয়া হ'ল—

(ক) **প্ৰশ্নাৱলী (Questionier)**

বিভিন্ন ব্যক্তিৰ পৰা তথ্য সংগ্ৰহ কৰিবলৈ এনে গুৰুত্বপূৰ্ণ প্ৰশ্ন আৱলী প্ৰস্তুত কৰা হয়। উক্ত আৱলীখনত আগমনি স্কুল পৰিবেশ শিক্ষাৰ সমস্যাসম্বলিত বিভিন্ন প্ৰশ্ন সন্নিবিষ্ট কৰা হৈছে। সংশ্লিষ্ট ব্যক্তিসকলক লগত দেখা কৰি বা সাক্ষাৎ কৰি এই প্ৰশ্নসমূহৰ উত্তৰ উত্তৰলেখকৰ পৰা সংগ্ৰহ কৰা হয়।

উক্ত প্ৰশ্নসমূহ অটিজম শিশু, ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ শিক্ষাৰ উপৰত নিৰ্বাচন কৰা হয়। তালিকা দুখনৰ এখন শিক্ষকসকলৰ কাষলৈ আৰু আনখন ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলৰ অটিজম শিক্ষাৰ্থী-সকলৈ। ক্ষেত্ৰ অধ্যয়নৰ সময়ত উক্ত তালিকা দুখনৰ ভিত্তিত প্ৰত্যক্ষভাৱে ব্যক্তিসকলৰ পৰা তথ্য সংগ্ৰহ কৰা হয়।

(৪) আৰ্থসামাজিক সমীক্ষা অনুসূচী —

প্ৰশ্নাৱলীৰ উপৰিও প্ৰস্তাৱিত বিষয়ৰ বিভিন্ন সমস্যা আৰু আৰ লগত জড়িত আনুষংগিক তথ্য সংগ্ৰহ কৰিবলৈ এখন আৰ্থসামাজিক সমীক্ষা অনুযায়ী অনুসূচী প্ৰস্তুত কৰা হয়। উক্ত অনুসূচীত অটিজম শিক্ষা সম্পৰ্কীয় বিভিন্ন গুৰুত্বপূৰ্ণ দিশবোৰ অন্তৰ্ভুক্ত কৰা হৈছে।

এইবোৰৰ ভিতৰত শ্ৰেণীকোঠাৰ আকাৰ আৰু সংখ্যা প্ৰকাৰ, পৰিষ্কাৰ — পৰিচ্ছন্নতা, পোহৰৰ উৎস, খোৱা পানীৰ ব্যৱস্থা, ৰন্ধনত ব্যৱহাৰ কৰা গেছ, খনি আদি, বৈদ্যুতিক সুবিধা আদি সন্নিবিষ্ট কৰা হৈছে। উক্ত সামাজিক অনুসূচীখন পৰিশিষ্টত উল্লেখ কৰা হৈছে।

(c) নিৰীক্ষণ —

নিৰীক্ষণ পদ্ধতি এক সহজ সৰল আৰু প্ৰত্যক্ষ পদ্ধতি। নিৰীক্ষণ পদ্ধতি ক্ষেত্ৰ অধ্যয়ন ভিত্তিক গৱেষণাৰ তথ্য সংগ্ৰহৰ এক গুৰুত্বপূৰ্ণ আহিলা। ইয়াত সোঁপোনি প্ৰত্যক্ষ অভিজ্ঞতাৰ জৰিয়তেই বিভিন্ন গুৰুত্বপূৰ্ণ তথ্য সংগ্ৰহ কৰিব পৰা যায়। ক্ষেত্ৰ অধ্যয়নৰ সময়ত আসমানি স্কুলৰ বিভিন্ন অঞ্চলত গৈ তেওঁলোকৰ খোৱা পানীৰ ব্যৱস্থা, ৰন্ধন ব্যৱহাৰ কৰা গেছ, খনি, ফুলনিৰ নাম — শ্ৰেণী

আদি পর্যবেক্ষণ করি অন্য পদ্ধতিসমূহৰ দ্বাৰা তথ্য সংগ্ৰহ কৰি লিপিবদ্ধ কৰা হয়।

(d) সাক্ষাৎকাৰ (Interview) :-

প্ৰস্তাৱিত বিষয় অধ্যয়ন কৰি আৱশ্যকীয় তথ্য অধ্যয়ন কৰি সাক্ষাৎকাৰৰ ব্যৱস্থা কৰা হয়। বিষয়ৰ লগত সংগতি থকা বিভিন্ন ব্যক্তিসকল শিক্ষক - শিক্ষয়ত্ৰী, ছাত্ৰ - ছাত্ৰী আদি ব্যক্তিক সাক্ষাৎ কৰি তেওঁলোকৰ মতামত গ্ৰহণ কৰি গৱেষণাৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় তথ্য সংগ্ৰহ কৰিবলৈ প্ৰচেষ্টা চলোৱা হয়।

উক্ত সঁজুলিসমূহ ব্যৱহাৰ কৰি তথ্য সংগ্ৰহৰ বাবে অধ্যয়নৰ নিৰ্দিষ্ট অঞ্চলসমূহ ভ্ৰমণ কৰা হয় আৰু নিৰ্দিষ্ট ব্যক্তিসকলক ব্যক্তিগত ভাৱে সাক্ষাৎ কৰি তথ্য সংগ্ৰহ কৰা হয়। এই ক্ষেত্ৰত তথ্য প্ৰদানকাৰী সংশ্লিষ্ট শিক্ষকসকলৰ লগত উপযুক্ত সু-সম্পৰ্ক গঢ়ি তোলা হয়।

যাতে উত্তৰদাতাসকলৰ পৰা আৱশ্যকীয় সহায়-সহযোগিতা পাব পাৰি। উত্তৰদাতাসকলে যাতে তথ্য সংগ্ৰহৰ ক্ষেত্ৰত মুক্তভাৱে সহায়-সহযোগিতা কৰে তাৰ বাবে উপযুক্ত পৰিৱেশ গঢ়ি তোলাত গুৰুত্ব প্ৰদান কৰা হয়। আৰু ইয়াৰে উল্লিখিত তথ্য সংগ্ৰহৰ সময়ত উত্তৰদাতাসকলক আশ্বস্ত কৰা হয় যে উত্তৰদাতাসকলে প্ৰদান কৰা মতামত আৰু তথ্যসমূহ সম্পূৰ্ণৰূপে গোপন কৰা হয়।

৪.০৩ তথ্য উৎস (Sources of Data) :—

প্রস্তাবিত গবেষণার তথ্যপাতি সমূহ প্রধানত দুই ধরনের উৎসের দ্বারা সংগ্রহ করা হয়। যেমন—

i) প্রাথমিক তথ্য (Primary Data)

ii) গৌণ তথ্য (Secondary Data)

i) প্রাথমিক তথ্য (Primary Data) :—

প্রাথমিক তথ্যের ভিতরত কলেজ অধ্যয়নর দ্বারা লব্ধ করা তথ্য পাতি, নিরীক্ষণর দ্বারা তথ্য-পাতি আদিয়েই প্রধান। এই গবেষণা কার্যত লব্ধ করা প্রাথমিক তথ্য-পাতিসমূহ হ'ল —

প্রধান শিক্ষক, সহকারী শিক্ষক, অভিভাৱক, ছাত্র-ছাত্রী, ঘরর অর্থনৈতিক অৱস্থা ইত্যাদি। কলেজ অধ্যয়নর সময়ত বিভিন্ন ব্যক্তিসকলক সাক্ষাৎকারি এইবোর প্রাথমিক তথ্য সংগ্রহ করা হয়। এই তথ্যবোর গবেষণার বাবে আৱশ্যকীয় প্রধান তথ্য।

(11) গৌণ তথ্য (Secondary education) :—

প্ৰাথমিক তথ্যৰ উপৰিও গৱেষণা কাৰ্য্য সম্পন্ন কৰাৰ অৰ্থে কিছুমান গৌণ তথ্যৰ ওপৰত গুৰুত্ব দিয়া হয়। গৌণ তথ্যৰ ভিতৰত প্ৰাথমিক স্কুলবোৰত বৈষয়িক অৱস্থাৰ বিষয়ে জানিবলৈ অধ্যয়ন কৰা বিভিন্ন গ্ৰন্থ, আলোচনী, বাতৰিকাকত আদি অধ্যয়ন কৰা হয়। বিষয়বস্তুৰ সম্যক জ্ঞান লাভ কৰিবলৈ লোকসকলৰ পৰা পোৱা তথ্য, ইন্টাৰনেটৰ পৰা পোৱা তথ্য আৰু block ৰ কাৰ্য্যালয়ৰ পৰা তথ্য ও সংগ্ৰহ কৰা হয় আৰু এই বিষয়ৰ লগত সম্পৰ্ক থকা বিভিন্ন প্ৰজেক্ট আদিৰ পৰাও তথ্য সংগ্ৰহ কৰা হয়। এই তথ্যবোৰেই হ'ল উক্ত গৱেষণাৰ গৌণ তথ্য।

4. Analysis and Introduction of the study :-

গৱেষণা প্ৰক্ৰিয়াত তথ্যৰ ফলাফল জানিবলৈ প্ৰয়োজনীয় তথ্যৰ বিশ্লেষণ আৰু ব্যাখ্যা। বিভিন্ন অঞ্চলৰ প্ৰশাসনৰ জৰিয়তে সংগ্ৰহ কৰা তথ্যসমূহ বিশ্লেষণ আৰু ব্যাখ্যা কৰা হয়। যাতে স্পষ্ট সিদ্ধান্ত আৰু বৈধ সাধাৰণীকৰণ লোৱা হয়। তথ্য বিশ্লেষণত কৌশল গুণগত আৰু পৰিমাণগত দুয়োটা প্ৰযুক্তি। ব্যাখ্যাৰ অৰ্থ হল বিশ্লেষণ কৰা তথ্যবোৰত এটি অৰ্থ যোগ কৰা কিন্তু সেইবোৰ নহয়। ব্যাখ্যাৰ প্ৰক্ৰিয়াটিৰ মূলত: ফলাফল দেখুৱাৰ পৰা আৰম্ভ হোৱাৰ। তথ্যসমূহ আৰ্হিভিত্তিক উপযুক্ত পৰিসংখ্যাত কৌশল ব্যৱহাৰ কৰি পৰিমাণগত আৰু গুণগত দুয়োটাৰ দিশত উপযুক্তভাৱে বিশ্লেষণ কৰা হ'ব।

তথ্য বিশ্লেষণ তথ্যৰ বৰ্ণনা, চিত্ৰণ, পুনৰ সংকলন আৰু মূল্যায়ন কৰিবলৈ পৰিসংখ্যাগত আৰু যুক্তিসংগত কৌশল পদ্ধতিগতভাৱে প্ৰয়োগ কৰাৰ প্ৰক্ৰিয়া। প্ৰশ্নাৱলীৰ জৰিয়তে সংগ্ৰহ কৰা তথ্যসমূহ ব্যাখ্যাৰ বিশ্লেষণৰ উদ্দেশ্য টেবুলত উপযুক্তভাৱে সজাই তোলা হৈছে। অধ্যয়ন আৰু বিশ্লেষণৰ কাৰণে সহজতম, পাই ডায়গ্ৰাম ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

বিশ্লেষণ আৰু ব্যাখ্যা কৰোঁতে ছাত্ৰ-ছাত্ৰীসকলক প্ৰশ্নাৱলী লক্ষ্য উদ্দেশ্যে আছিল। এই প্ৰশ্নাৱলীত বিচাৰি উলিওৱা প্ৰয়োজনীয় প্ৰায় সকলো লক্ষ্য সামৰি লোৱাৰ সকলোৰ বিশ্লেষণত বিষয়ে আলোচনা কৰা হৈছে। বৰ্তমানৰ অধ্যয়নৰ বাবে অনুসন্ধানকাৰীয়ে তথ্য বিশ্লেষণ আৰু ব্যাখ্যা কৰোঁতে পৰিসংখ্যাৰ শতাংশ কৌশল ব্যৱহাৰ কৰিছিল।

4.01.1 তলত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ সংখ্যাৰ এখন তালিকা প্ৰস্তুত কৰা হ'ল —

স্কুলৰ নাম	ল'ৰাৰ সংখ্যা	ছোৱালীৰ সংখ্যা	মুঠ
(a) কালজোৰা হাইস্কুল	150	200	350
(b) আগমণি উচ্চতৰ মাধ্যমিক স্কুল	900	1100	2000
আগমণি ছোৱালী মধ্য ইংৰাজী বিদ্যালয়	250	150	400

4.01 নং তালিকাৰ বিশ্লেষণ —

উক্ত তালিকাৰ পৰা দেখা গৈছে যে কালজোৰা হাইস্কুলৰ ল'ৰাৰ সংখ্যা 150 আৰু ছোৱালীৰ সংখ্যা 200। আগমণি স্কুলৰ ল'ৰাৰ সংখ্যা 900 আৰু ছোৱালীৰ সংখ্যা 1100। আগমণি ছোৱালী মধ্য ইংৰাজী বিদ্যালয়ত ল'ৰাৰ সংখ্যা 250 আৰু ছোৱালীৰ সংখ্যা 150 জন আছে।

4.03.2. স্কুলৰ পৰিৱেশটো সুস্থ বুলি প্ৰতিক্ৰিয়াৰ এখন তালিকা তলত দিয়া ধৰণেৰে প্ৰস্তুত কৰা হ'ল ____

ক্ৰমিক নং	স্কুলৰ নাম	প্ৰতিক্ৰিয়া	উত্তৰদাতা	শতাংশ
1	কালজেৰাৰ হাইস্কুল	সুস্থ	205	7.45%
		অসুস্থ	0	0
2	আগমনি উচ্চতৰ মাধ্যমিক স্কুল	সুস্থ	756	27.49%
		অসুস্থ	0	0
3	আগমনি ছোৱালী মধ্য ইংৰাজী বিদ্যালয়	সুস্থ	125	4.545%
		অসুস্থ	—	—

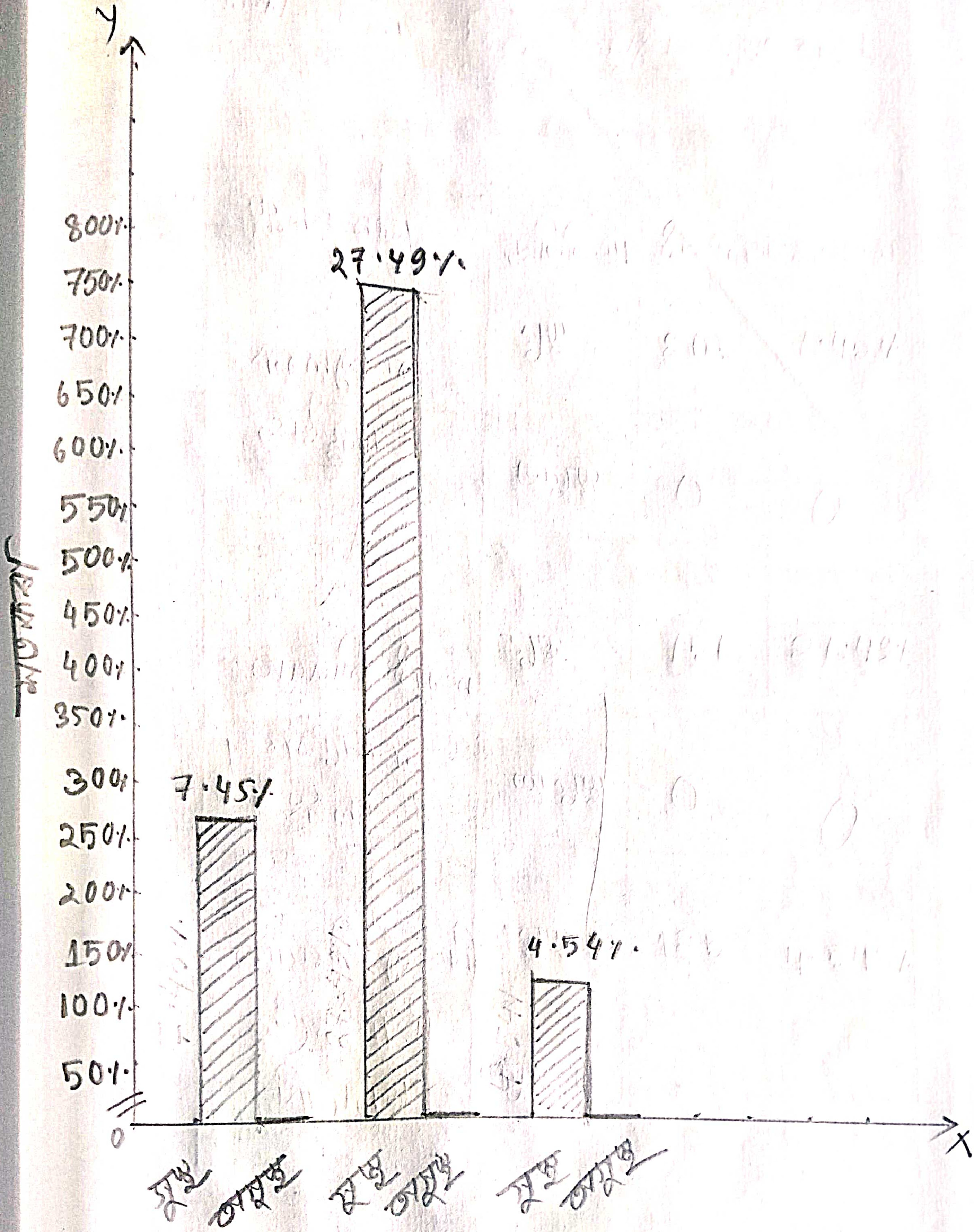

Y
X
800%
750%
700%
650%
600%
550%
500%
450%
400%
350%
300%
250%
200%
150%
100%
50%
0
শতকরা
7.45%
27.49%
4.54%
সুস্থ
অসুস্থ
সুস্থ
অসুস্থ
সুস্থ
অসুস্থ

4.02.3: নং তালিকাৰ বিশ্লেষণ ——

উক্ত তালিকাৰ পৰা দেখা গৈছে যে কালাগুৱেৰা হাইস্কুলৰ মুক্ততা 7.45% আৰু আগমনি উচ্চতৰ মাধ্যমিক স্কুলৰ মুক্ততা 27.49% আগমনি ঘোৱালী মধ্য ইংৰাজী বিদ্যালয়ত মুক্ততা 4.545% মুক্ত দেখা যায়।

4.03 স্কুলত সময় নিয়ম অনুযায়ী পাঠদান কৰাত প্ৰতিক্ৰিয়াৰ এনে তালিকা হ'ল ——

ক্ৰমিক নং	স্কুলৰ নাম	প্ৰতিক্ৰিয়া	উত্তৰদাতা	শতাংশ
1	কালাগুৱেৰা হাইস্কুল	নিয়াৰত	205	7.45%
		অনিয়াৰত	0	0
2	আগমনি উচ্চতৰ মাধ্যমিক স্কুল	নিয়াৰত	756	27.49%
		অনিয়াৰত	0	0
3	আগমনি ঘোৱালী মধ্য ইংৰাজী বিদ্যালয়	নিয়াৰত	125	4.545%
		অনিয়াৰত	0	0

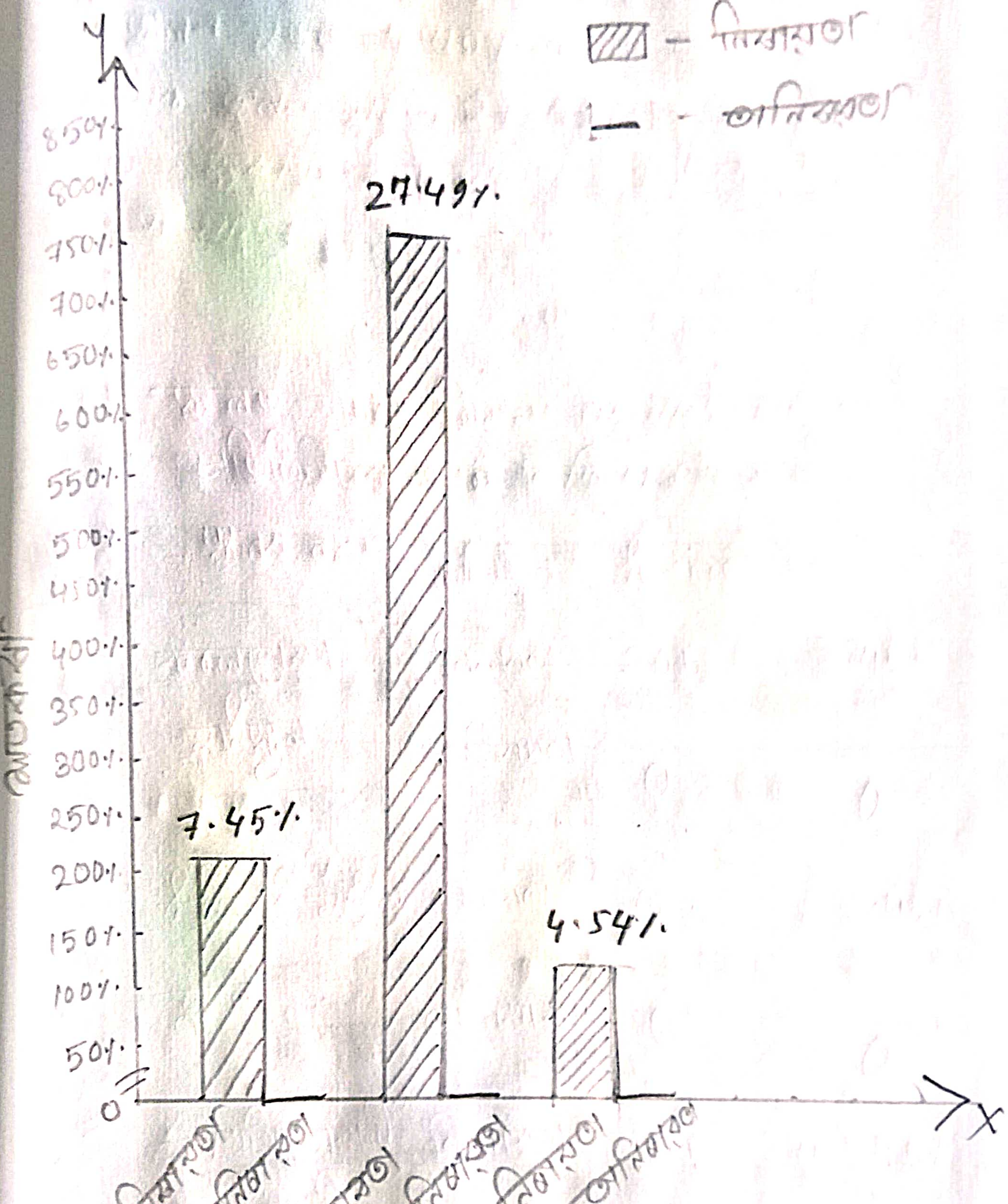
নিয়ন্ত্রণ
অনিয়ন্ত্রণ
850%
800%
750%
700%
650%
600%
550%
500%
450%
400%
350%
300%
250%
200%
150%
100%
50%
0
27.49%
7.45%
4.54%
Y
X

4·03 নং তালিকাৰ বিশ্লেষণ:

উক্ত তালিকাৰ পৰা পোৱা গৈছে যে কালুগুৱা হাইস্কুলৰ নিৰাপত্তা 7·45% আৰু আগমনি উচ্চতৰ মাধ্যমিক স্কুলৰ নিৰাপত্তা 27·49% । আগমনি দেৱালী মধ্য ইংৰাজী বিদ্যালয়ৰ নিৰাপত্তা 4·545% আছে ।

4·04 স্কুলত বিশুদ্ধ খোৱা-পানীৰ ব্যৱস্থাৰ প্ৰতিক্ৰিয়াৰ এখন তালিকা তলত দিয়া হৈছে আলোচনা কৰিব পাৰি

ক্ৰমিক নং	স্কুলৰ নাম	প্ৰতিক্ৰিয়া	উত্তৰদাতা	শতাংশ
1	কালুগুৱা হাইস্কুল	বিশুদ্ধ	205	7·45%
		অবিশুদ্ধ	0	0
2	আগমনি উচ্চতৰ মাধ্যমিক স্কুল	বিশুদ্ধ	756	27·49%
		অবিশুদ্ধ	0	0
3	আগমনি দেৱালী মধ্য ইংৰাজী বিদ্যালয়	বিশুদ্ধ	125	4·545%
		অবিশুদ্ধ	0	0

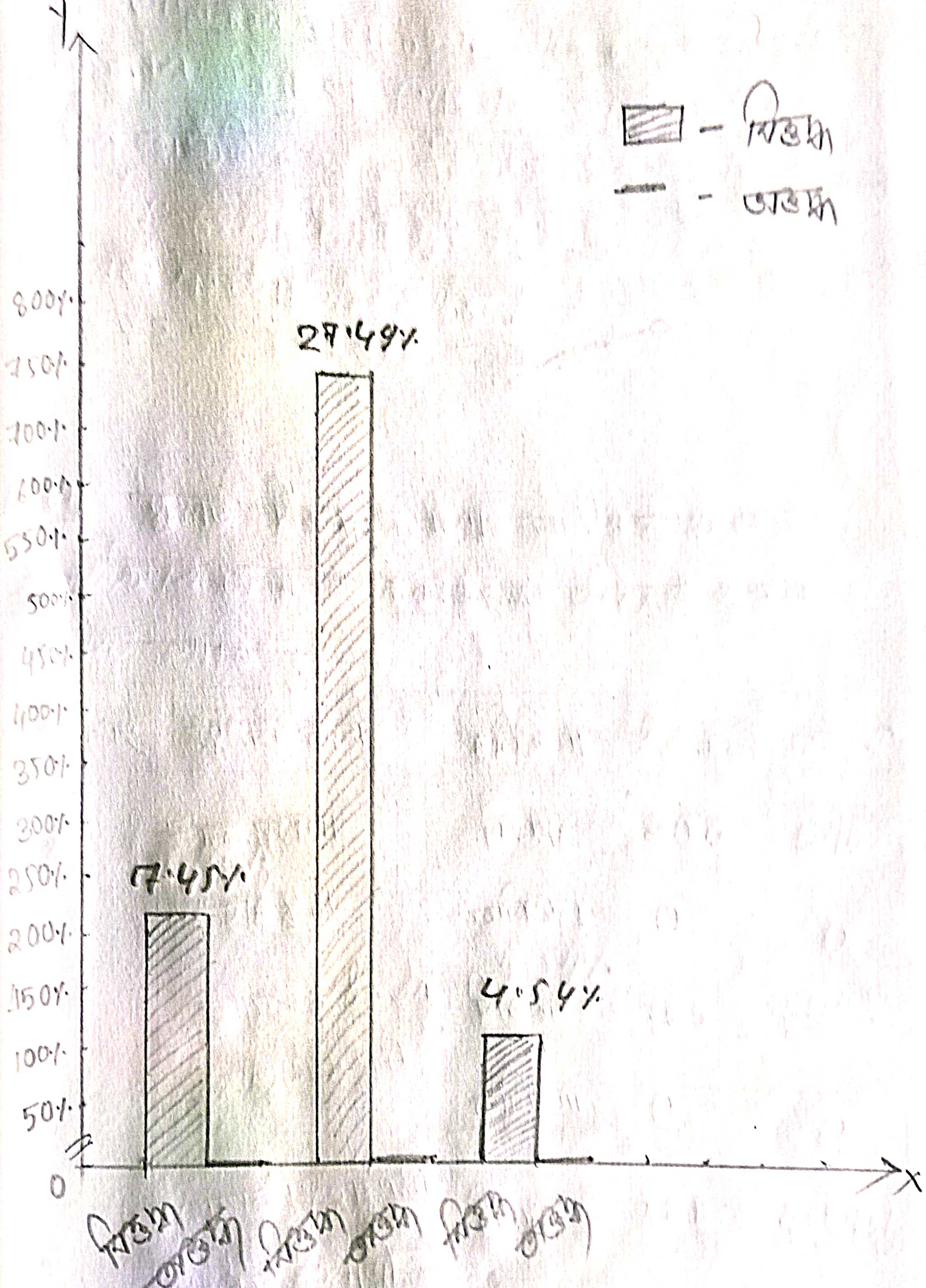
সক্ষম
অক্ষম
Y
X
0
50%
100%
150%
200%
250%
300%
350%
400%
450%
500%
550%
600%
700%
750%
800%
17.45%
27.49%
4.54%
সক্ষম
অক্ষম
সক্ষম
অক্ষম
সক্ষম
অক্ষম

4.04 প্ৰশ্নৰ তালিকাৰ বিশ্লেষণ ____

উক্ত তালিকাৰ পৰা দেখা গৈছে যে কালুগুৱা হাইস্কুলৰ খোৱা পানীৰ বিশুদ্ধতা 7.45% আৰু আগমনি উচ্চতৰ মাধ্যমিক স্কুলৰ বিশুদ্ধতা 27.49% আগমনি ছোৱালী মধ্য ইংৰাজী বিদ্যালয়ৰ বিশুদ্ধতা 4.545% মান দেখা যায়।

4.05 স্কুলৰ পৰিষ্কাৰ - পৰিচ্ছন্নতা সম্পৰ্কে প্ৰশ্নৰ প্ৰতিক্ৰিয়া তলত দিয়া ধৰণে আলোচনা কৰিব পাৰি ____

ক্ৰমিক নং	স্কুলৰ নাম	প্ৰতিক্ৰিয়া	উত্তৰদাতা	শতাংশ
1	কালুগুৱা হাইস্কুল	পৰিষ্কাৰ	205	7.45%
		অপৰিষ্কাৰ	0	0
2	আগমনি উচ্চতৰ মাধ্যমিক স্কুল	পৰিষ্কাৰ	756	27.49%
		অপৰিষ্কাৰ	0	0
3	আগমনি ছোৱালী মধ্য ইংৰাজী বিদ্যালয়	পৰিষ্কাৰ	125	4.545%
		অপৰিষ্কাৰ	0	0

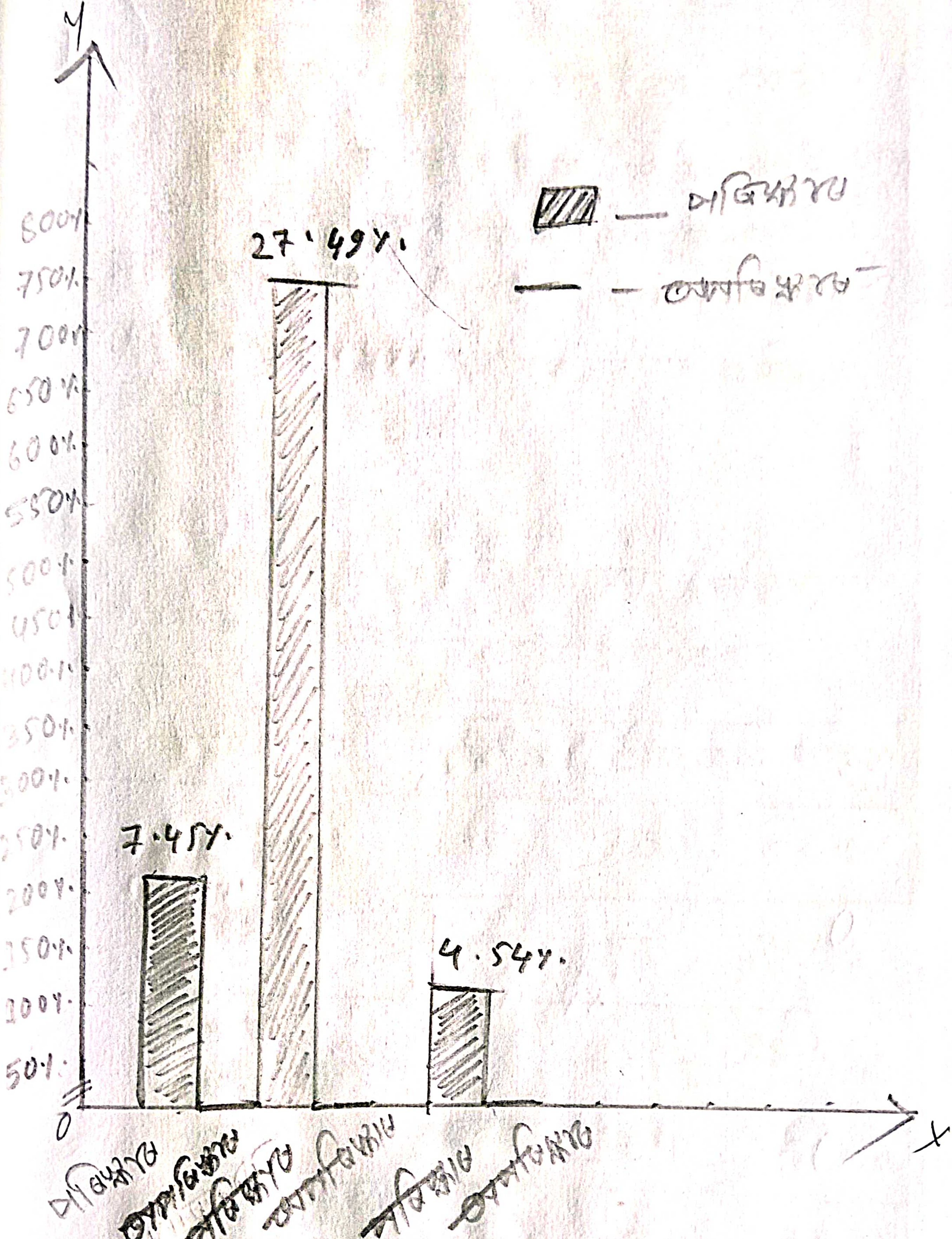
Y
800%
750%
700%
650%
600%
550%
500%
450%
400%
350%
300%
250%
200%
150%
100%
50%
0
X
7.45%
27.49%
4.54%
— দারিদ্র্যহার
— অদারিদ্র্যহার

4.05 নং অলিকাৰ বিশ্লেষণ

উক্ত অলিকাৰ পৰা দেখা গৈছে যে কালুজোৱা হাইস্কুলৰ পৰিস্কাৰ-পৰিচ্ছন্নতা 7.45% আৰু আগমনি উচ্চতৰ মাধ্যমিক স্কুলৰ পৰিস্কাৰ-পৰিচ্ছন্নতা 27.49% আৰু আগমনি ছোৱালী মধ্য ইংৰাজী বিদ্যালয়ৰ পৰিস্কাৰ পৰিচ্ছন্নতা 4.545%।

4.06 স্কুলৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰী সমূহ উপস্থিত সম্পৰ্কে এখন অলিকা তলত দিয়া হৈছে আলোচনা কৰিব পাৰি

ক্ৰমিক নং	স্কুলৰ নাম	প্ৰতিক্ৰিয়া	উত্তৰদাতা	শতাংশ
1	কালুজোৱা হাইস্কুল	উপস্থিত	450	5.45%
		অনুপস্থিত	55	2%
2	আগমনি উচ্চতৰ মাধ্যমিক স্কুল	উপস্থিত	652	23.70%
		অনুপস্থিত	104	3.781%
3	আগমনি ছোৱালী মধ্য ইংৰাজী বিদ্যালয়	উপস্থিত	426	4.581%
		অনুপস্থিত	99	3.6%

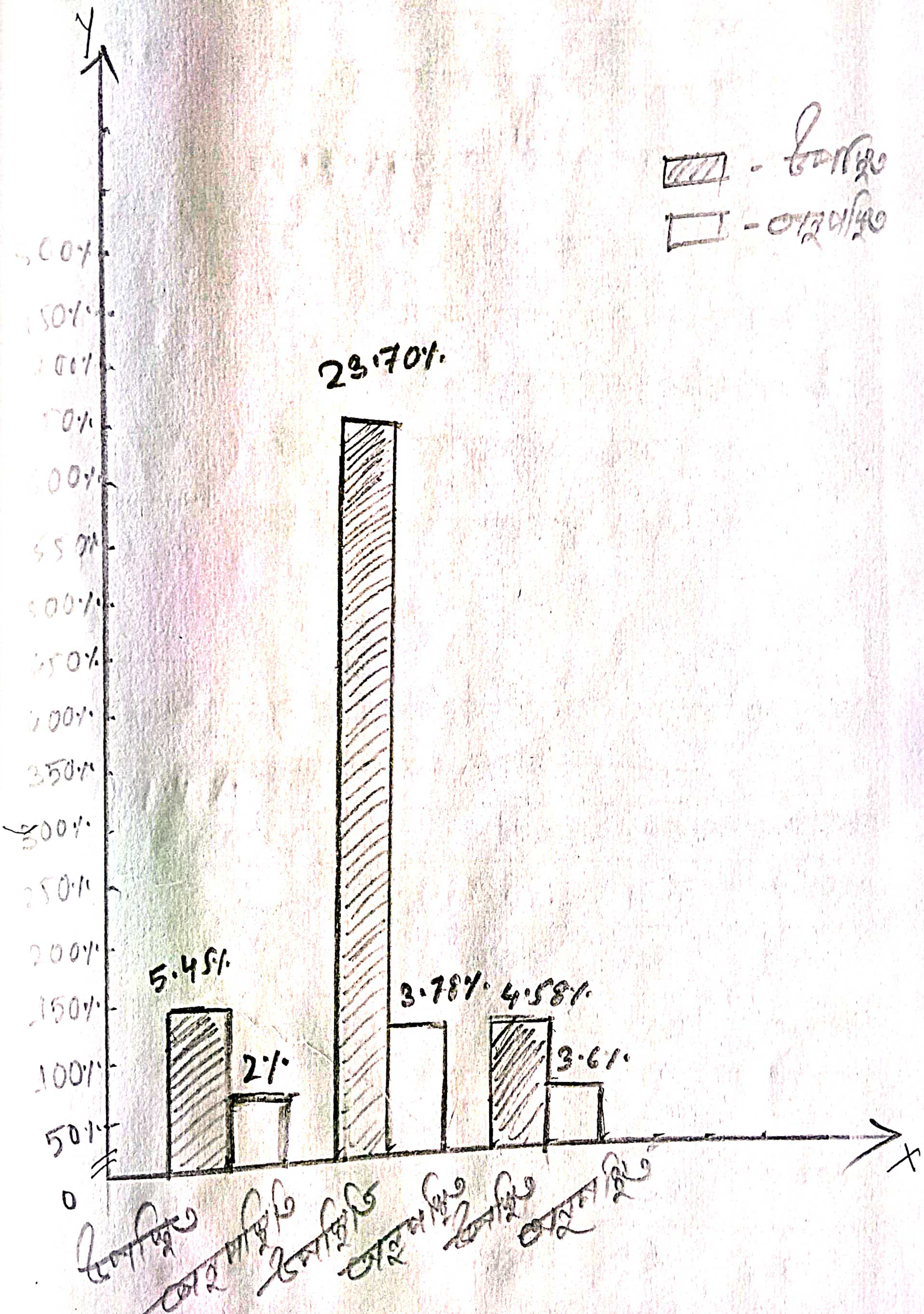
23.70%
5.45%
2%
3.78%
4.58%
3.61%
0

4.01.7নং তালিকাৰ বিশ্লেষণ ——

উক্ত তালিকাৰ পৰা দেখা গৈছে যে কালজোৰা হাইস্কুলৰ উপস্থিতিৰ সংখ্যা 5.45% আৰু অনুপস্থিতিৰ সংখ্যা 2% আগমনি উচ্চতৰ মাধ্যমিক স্কুলৰ উপস্থিত সংখ্যা 23.70% । আৰু অনুপস্থিতিৰ সংখ্যা ৪.784% । আগমনি ছোৱালী মধ্য ইংৰাজী বিদ্যালয়ৰ উপস্থিতিৰ সংখ্যা 4.581% আৰু অনুপস্থিতিৰ সংখ্যা 3.6% ।

4.07

স্কুলৰ মূল্যায়ন কৰোতে প্ৰতিক্ৰিয়া তলত দিয়া হিচাপে আলোচনা কৰিব পাৰি ——

ক্ৰমিক নং	স্কুলৰ নাম	প্ৰতিক্ৰিয়া	উত্তৰদাতা	শতাংশ
1	কালজোৰা হাইস্কুল	হয়	157	5.709%
		নহয়	48	1.745%
2	আগমনি উচ্চতৰ মাধ্যমিক স্কুল	হয়	507	18.43%
		নহয়	149	5.4%
3	আগমনি ছোৱালী মধ্য ইংৰাজী বিদ্যালয়	হয়	126	4.58%
		নহয়	99	3.6%

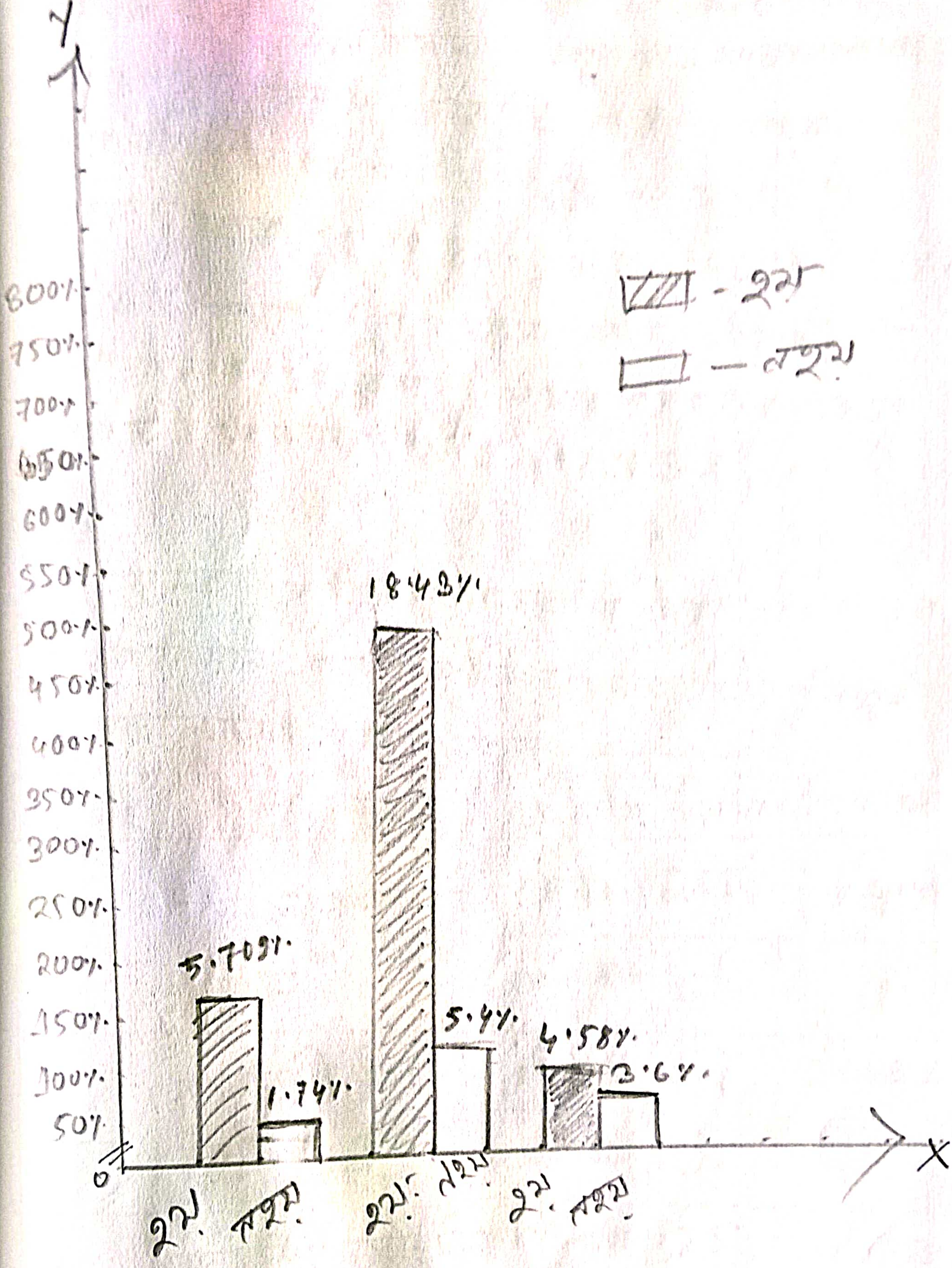

Y
X
800%
750%
700%
650%
600%
550%
500%
450%
400%
350%
300%
250%
200%
150%
100%
50%
0
5.709%
1.74%
18.43%
5.4%
4.58%
3.6%

4.07 নং তালিকাৰ পৰা দেখা গৈছে যে কাযলভোৰা হাইস্কুলৰ ধূমপান কৰাৰ সংখ্যা 5.709% নকৰাৰ সংখ্যা 1.74%। আৰু আমমনি উচ্চতৰ মাধ্যমিক স্কুলৰ ধূমপান কৰাৰ সংখ্যা 18.43% নকৰাৰ সংখ্যা 5.41%। আৰু আমমনি ছোৱালীৰ মধ্য ইংৰাজী বিদ্যালয়ৰ ধূমপান কৰাৰ সংখ্যা 4.58% আৰু নকৰাৰ সংখ্যা 3.6%।

4.08

স্কুলত মধ্যাহ্নভোজনত পৰিষ্কাৰ-পৰিচ্ছন্নতা প্ৰতিক্ৰিয়াৰ এখন তালিকা তলত দিয়া ইয়াৰ আলোচনা কৰিব পাৰি

ক্ৰমিক নং	স্কুলৰ নাম	প্ৰতিক্ৰিয়া	উত্তৰদাতা	শতাংশ
1	কাযলভোৰা হাইস্কুল	পৰিষ্কাৰ	205	7.45%
		অপৰিষ্কাৰ	0	0
2	আমমনি উচ্চতৰ মাধ্যমিক স্কুল	পৰিষ্কাৰ	756	27.49%
		অপৰিষ্কাৰ	0	0
3	আমমনি ছোৱালী মধ্য ইংৰাজী বিদ্যালয়	পৰিষ্কাৰ	125	4.545%
		অপৰিষ্কাৰ	0	0

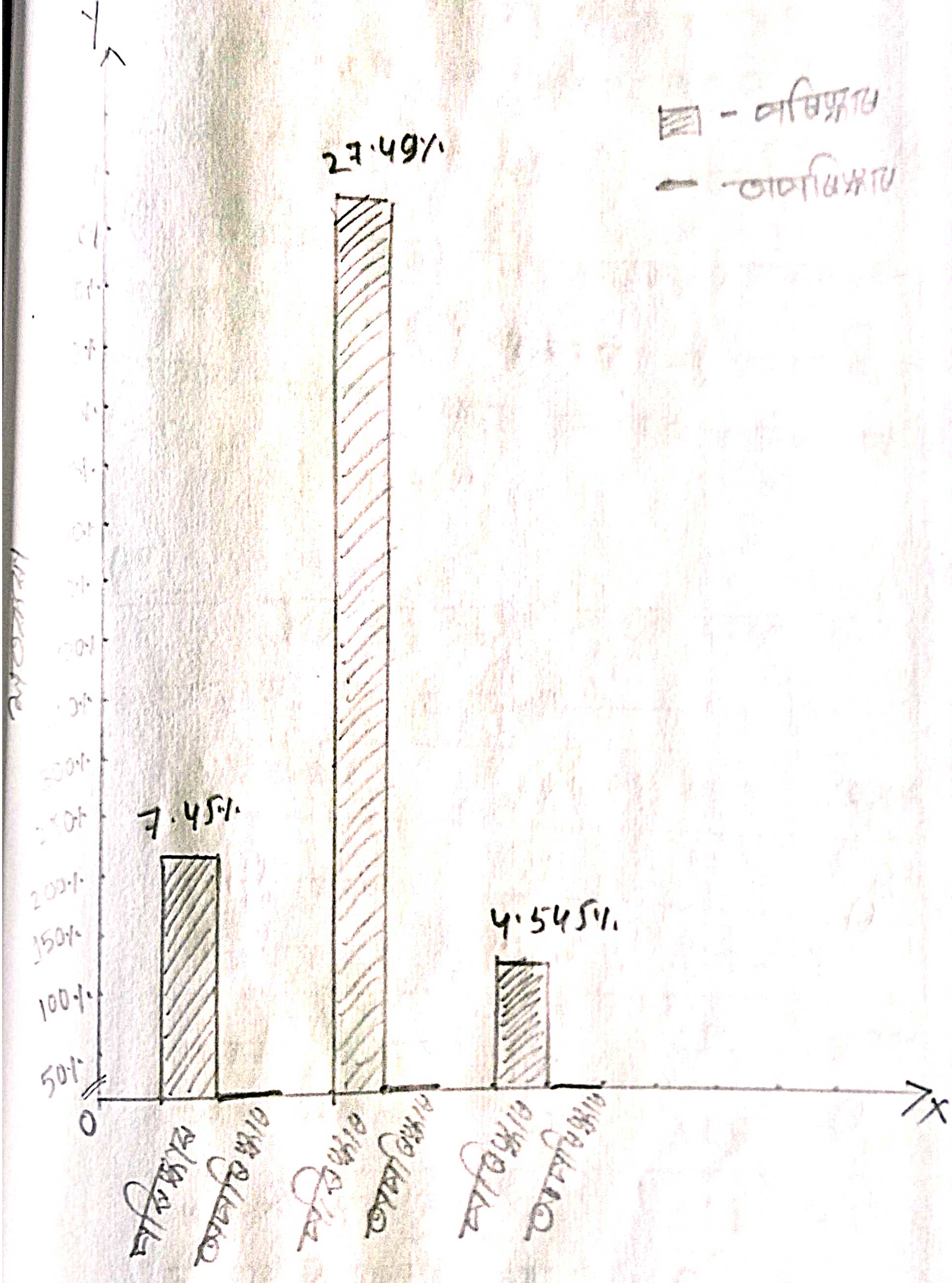
Y
X
0
50%
100%
150%
200%
7.45%
27.49%
4.545%

4.08 নং তালিকাৰ বিশ্লেষণ —

উক্ত তালিকাৰ পৰা দেখা গৈছে যে কালডোবা হাইস্কুলৰ মধ্যাহ্নভোজনৰ পৰিষ্কাৰ পৰিচ্ছন্নতা 7.45%। আমমনি চেৰেঙ মাধ্যমিক স্কুলৰ মধ্যাহ্নভোজনৰ পৰিষ্কাৰ-পৰিচ্ছন্নতা 27.49%। কালডোবা মধ্য ইংৰাজী বিদ্যালয়ৰ মধ্যাহ্নভোজনৰ পৰিষ্কাৰ পৰিচ্ছন্নতা 4.54%।

4.09

স্কুলৰ পৰিবেশ শিক্ষাৰ উপৰ নিৰ্ভৰ প্ৰতিক্ৰিয়াৰ এখন তালিকা —

ক্ৰমিক নং	স্কুলৰ নাম	প্ৰতিক্ৰিয়া	উত্তৰদাতা	শতাংশ
1	কালডোবা হাইস্কুল	হয়	103	3.74%
		নহয়	102	3.70%
2	আমমনি চেৰেঙ মাধ্যমিক স্কুল	হয়	651	23.70%
		নহয়	105	3.81%
3	আমমনি দোৱালী মধ্য ইংৰাজী বিদ্যালয়	হয়	101	3.67%
		নহয়	24	0.872%

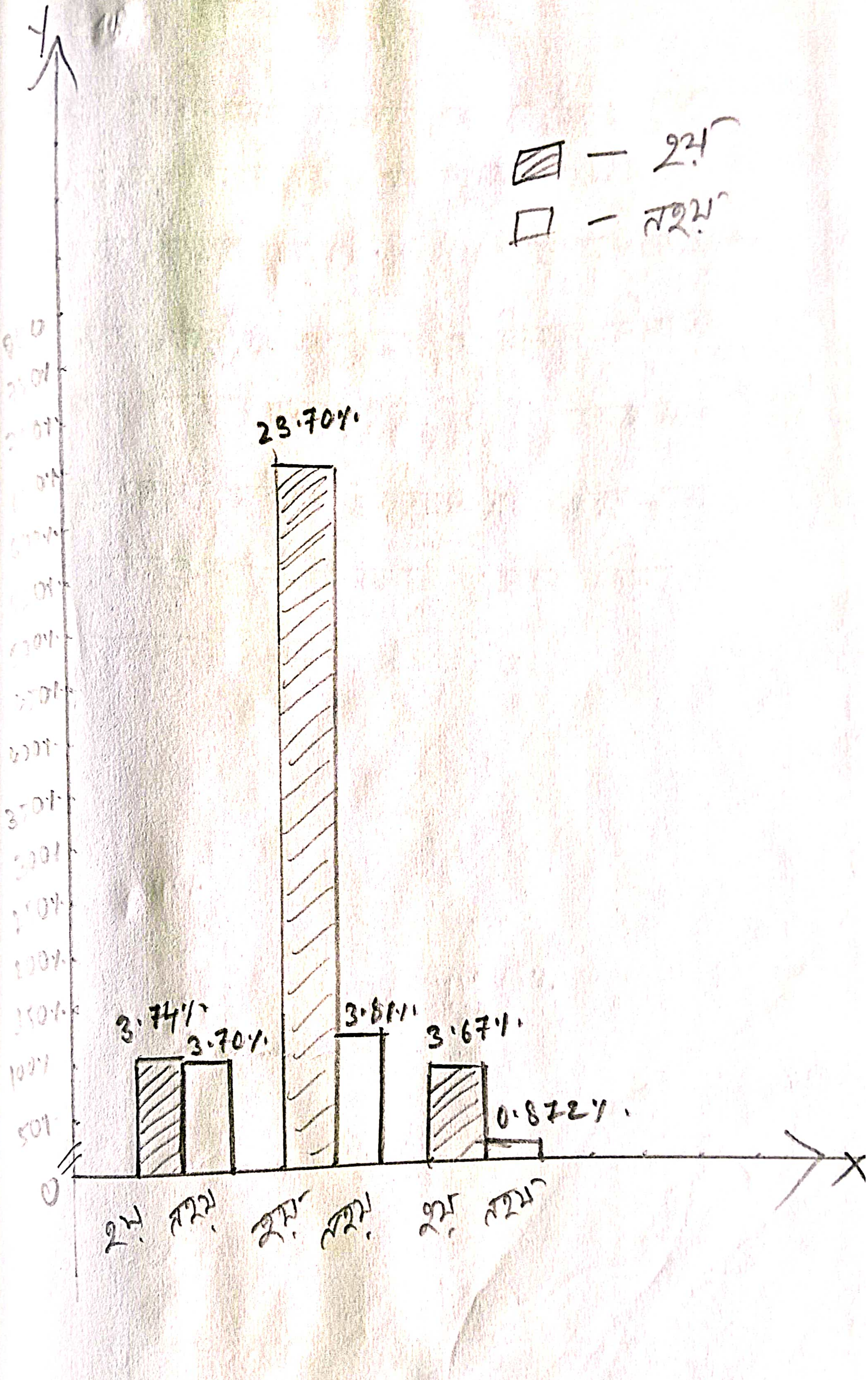
23.70%
3.74%
3.70%
3.81%
3.67%
0.872%

4.[illegible] নং অভিক্ষাৰ বিশ্লেষণ —

উক্ত অভিক্ষাৰ পৰা দেখা গৈছে যে মালভোৰা হাইস্কুলৰ পৰিবেশ শিক্ষা জ্ঞান দিয়া হয় 3.75% আৰু আগমনি উচ্চতৰ মাধ্যমিক স্কুলৰ পৰিবেশ শিক্ষাৰ জ্ঞান দিয়া হয় 23.70% আগমনি হোগলী মধ্য ইংৰাজী বিদ্যালয় পৰিবেশ শিক্ষাৰ জ্ঞান দিয়া হয় 3.67%.

CHAPTER- 5

৫.০1 Major findings of the Study :-
(গৱেষণাৰ অন্ত পোৱা মূখ্য তথ্য)

অধ্যয়ন সমাপ্ত কৰাৰ পিছত গৱেষিকাই তলত দিয়া তথ্যবোৰ পাইছে :-

(1) আমগুৰি তিনিটা স্কুলৰ সমীক্ষাৰ পৰা দেখা গৈছে যে — আমগুৰি ৫টাৰ মাধ্যমিক স্কুলত মুঠ ছাত্ৰ- ছাত্ৰীৰ সংখ্যা ২০০০। আৰু মই প্ৰত্যক্ষ ভাৱে প্ৰতীমান কৰি দেখা পালু যে স্কুলত শিক্ষাৰ্থীৰ উপস্থিতিৰ সংখ্যা আছিল 756 জন। তাৰে কেইজন ছাত্ৰ - ছাত্ৰীয়ে স্কুলখনৰ পৰিবেশ সুস্থ বুলি মন্তব্য দাবী কৰে। তাৰে শতকৰা 27.49% স্কুলৰ শিক্ষাৰ্থীয়ে পৰিবেশটো সুস্থ বুলি জনায়। আৰু কানজেৰা হাই স্কুলৰ মুঠ ছাত্ৰ- ছাত্ৰীৰ সংখ্যা আছিল ৩৫০ জন। মই প্ৰত্যক্ষ ভাৱে প্ৰতীমান কৰি দেখা পালু যে স্কুলত শিক্ষাৰ্থীৰ উপস্থিতিৰ সংখ্যা আছিল ২০৫ জন। তাৰে শতকৰা

7.45% স্কুলৰ পৰিৱেশটো সুস্থ বুলি মন্তব্য দাঙি ধৰিছে। অৱশিষ্ট আসামনি মধ্য ইংৰাজী বিদ্যালয়ৰ মুঠ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ সংখ্যা 400। আৰু সেই স্কুলখনৰ শিক্ষকৰ সংখ্যা আছিল 125 জন। আৰু এই স্কুলখনৰ পৰিৱেশটো সুস্থতাৰ শতকৰা 4.54%।

(ii) আসামনি উচ্চতৰ মাধ্যমিক স্কুলত পঢ়িবলৈ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে মন্তব্য কৰি কৈছে যে তেওঁলোকৰ স্কুলত প্ৰাৰ্থনাৰ সময়ত নিৰৱতা পালন কৰা দেখা যায়। তাৰে শতকৰা 27.49% শিক্ষাৰ্থীয়ে কৈছে যে স্কুলত প্ৰাৰ্থনাৰ সময়ত নিৰৱতা পালন কৰা হয়। তাৰ পিছত কাৰলগোৰা হাই স্কুলৰ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে 7.45% প্ৰাৰ্থনাৰ সময়ত নিৰৱতা পালন কৰা হয় বুলি মন্তব্য দাঙি ধৰিছে। আসামনি মধ্য ইংৰাজী বিদ্যালয়ত শতকৰা 4.54% শিক্ষাৰ্থীয়ে মন্তব্য কৰিছে যে স্কুলত প্ৰাৰ্থনাৰ সময়ত নিৰৱতা পালন কৰা হয়।

(iii) আগমনি চেতৰ মাধ্যমিক স্কুলত শতকৰা 7.45% শিক্ষাৰ্থীয়ে পাঠদান কৰাৰ সময়ত নিয়মত পালন কৰা হয়। কালজেৰা হাইস্কুলত 27.49% শিক্ষাৰ্থীয়ে মন্তব্য কৰিছে যে তেওঁলোকৰ স্কুলত নিয়ম অনুযায়ী পাঠদান কৰা হয়। তদুপৰি আগমনি মধ্য ইংৰাজী বিদ্যালয়ত 4.545% শিক্ষাৰ্থীয়ে মন্তব্য কৰিছে যে তেওঁলোকৰ স্কুলত সদায় নিয়ম অনুযায়ী পাঠদান কৰা হয়।

(iv) আগমনিৰ তিনিটা স্কুল সমীক্ষাৰ পৰা দেখা গৈছে যে — আগমনি চেতৰ মাধ্যমিক স্কুলত শতকৰা 27.49% শিক্ষাৰ্থীয়ে মন্তব্য কৰিছে যে তেওঁলোকৰ স্কুলত বিশুদ্ধ খোৱা পানীৰ ব্যৱস্থা আছে। কালজেৰা হাইস্কুলত শতকৰা 7.45% শিক্ষাৰ্থীয়ে মন্তব্য কৰিছে যে স্কুলত বিশুদ্ধ খোৱা পানীৰ ব্যৱস্থা আছে।

(V) আমমনি উচ্চতৰ মাধ্যমিক স্কুলত শতকৰা 27.49% শিক্ষাৰ্থীয়ে স্কুলখন অপৰিষ্কাৰ-অপৰিচ্ছন্ন বুলি মন্তব্য দাঙি ধৰিছে। আৰু কালুগোৱা হাইস্কুল 7.45% শিক্ষাৰ্থীয়ে মন্তব্য কৰিছে যে তেওঁলোকৰ স্কুলখন সদায় পৰিষ্কাৰ-পৰিচ্ছন্ন হৈ থকা দেখা যায়। আমমনি মধ্য ইংৰাজী বিদ্যালয়ত শতকৰা 4.54% ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে বিদ্যালয়খন অপৰিষ্কাৰ-অপৰিচ্ছন্ন বুলি মন্তব্য দাঙি ধৰিছে।

(VI) আমমনি উচ্চতৰ মাধ্যমিক স্কুলত শতকৰা 25.50% শিক্ষাৰ্থীয়ে মন্তব্য দাঙি ধৰিছে যে তেওঁলোকৰ স্কুলত শিক্ষাৰ্থীসকলে সদায় উপস্থিত থকা দেখা যায়। কালুগোৱা হাইস্কুলত 5.45% শিক্ষাৰ্থীয়ে কৈছে যে তেওঁলোকৰ স্কুলত শিক্ষাৰ্থীয়ে সদায় উপস্থিত থকা দেখা যায়। আমমনি ছোৱালী মধ্য ইংৰাজী বিদ্যালয়ত 4.541% শিক্ষাৰ্থীয়ে মন্তব্য কৰিছে যে তেওঁলোকৰ স্কুলত ছাত্ৰ-ছাত্ৰী উপস্থিত থকা দেখা যায়

VII) আগমনি উচ্চতৰ মাধ্যমিক স্কুলত 14.43% শিক্ষাৰ্থীয়ে মন্তব্য কৰিছে যে এই স্কুলত ধূমপান কৰা হয়। তাৰপিছত কালভোৰা হাইস্কুলত 5.709% শিক্ষাৰ্থীয়ে ধূমপান কৰা হয় বুলি জনাইছে। আগমনি মধ্য ইংৰাজী বিদ্যালয়ত 4.54% শিক্ষাৰ্থীয়ে তেওঁলোকৰ স্কুলত ধূমপান কৰা হয় বুলি মন্তব্য জনাইছে।

VIII) আগমনি উচ্চতৰ মাধ্যমিক স্কুলত বেছিভাগ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে মন্তব্য কৰিছে যে তেওঁলোকৰ স্কুলত মধ্যাহ্নভোজন সময় পৰিষ্কাৰ পৰিচ্ছন্ন হৈ থকা দেখা যায়। শতকৰা 27.49% শিক্ষাৰ্থীয়ে এই মন্তব্য দাঙি ধৰিছে। কালভোৰা হাইস্কুলত শতকৰা 7.45% শিক্ষাৰ্থীয়ে এই মন্তব্যৰ কথা কৈছে। তাৰপিছত আগমনি ছোৱালী বিদ্যালয় 4.545% শিক্ষাৰ্থীয়ে এই মন্তব্য দাঙি ধৰিছে

(ix) আগামনি তিনিটা স্কুলৰ সমীক্ষাত অকা দেখা গৈছে যে — আগামনি উচ্চতৰ মাধ্যমিক স্কুলত শতকৰা 9.74% ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে লোকগীতৰ সম্পৃক্ত অভিজ্ঞতাৰ - অভিজ্ঞতাৰ মূলি মন্তব্য দাঙি ধৰিছে। কৰলগোৰা হাইস্কুলত শতকৰা 7.25% শিক্ষাৰ্থীয়ে লোকগীতৰ সম্পৃক্ত অভিজ্ঞতাৰ মূলি মন্তব্য দাঙি ধৰিছে। তাৰ পিছত আগামনি মধ্য ইংৰাজী বিদ্যালয়ত শতকৰা 5.33% ছাত্ৰ - ছাত্ৰীয়ে তেওঁ মন্তব্য দাঙি ধৰা দেখা গৈছে।

.02 Suggestion :-

(i) স্কুলসমূহত নিয়ম অনুযায়ী পাঠদান কৰা হয় যদিও মাজে মাজে অসুবিধাৰ সন্মুখিন হোৱা দেখা যায়।

(ii) আসমনি স্কুলত বিশুদ্ধ খোৱা পানীৰ ব্যৱস্থা থকাৰ বিশেষ ভয়ৰ দেখা নাযায়।

(iii) আসমনি স্কুল পৰিষ্কাৰ-পৰিচ্ছন্নতা নহয়।

(iv) স্কুলসমূহত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে সময় নিয়মীয়া ভাৱে উপস্থিত নথাকে।

(v) স্কুলসমূহত শৌচাগাৰ সমূহ পৰিষ্কাৰ-পৰিচ্ছন্নতা নহয়।

(vi) স্কুলসমূহত অভিভাৱক শিক্ষাৰ বিষয়ে প্ৰতিদিনে পাঠদান দিয়া নহয়।

Conclusion:—

প্ৰদূষিত পৰিৱেশ এটা বিশ্বব্যাপী বিষয় আৰু বিশ্বৰ প্ৰতিস্কংডিয়ে ইতিমধ্যে সন্মুখীন হোৱাৰ দহক আটাইতকৈ বেয়া ফলাফল বৈশ্বিক বহন কৰিব। যিহেতু প্ৰদূষণৰ প্ৰতি ফলপ্ৰসূ সঁহাৰি সমস্যাটোৰ মানৱ মূল্যায়নৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি কৰা হয় আৰু প্ৰদূষণ নিয়ন্ত্ৰণ কাৰ্যসূচী স্বেচ্ছামূলক অংশগ্ৰহণৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰি যেনেকোৱা নিৰ্দিষ্ট খৰচ-ভাগী প্ৰচেষ্টাৰ হিচাপে জড়িত।

বিশেষকৈ এতিয়াও প্ৰদূষণৰ প্ৰতিৰোধমূলক কৌশল হিচাপে অনুকূলতো মিলা, গৱেষণা আৰু পোষকতাৰ অভাৱ। বৰ্তমান সিদ্ধান্তবোৰ অৰ্থনৈতিক যন্ত্ৰত পৰিৱেশ নিৰীক্ষণ গ্ৰহণ কৰাটো স্বেচ্ছামূলক যদিও ভৱিষ্যতৰ লেজিছলে ইয়াক বাধ্যতামূলক কৰি তুলিব পাৰে আৰু পৰিৱেশ স্বাস্থ্য সিদ্ধান্তৰ বাবে প্ৰযুক্তি আৰু তথ্য ব্যৱস্থাৰ বাবিবলৈ এতিয়াও সময় উপলব্ধ হ'ব পাৰে।

উন্নয়নশীল দেশসমূহত নীতি নিৰ্ধাৰকসকলে
কাৰ্যসূচী মানদণ্ড নিৰ্ধাৰণ কৰিব লাগিব আৰু
বায়ু প্ৰদূষণৰ বিৰূপ স্বাস্থ্যজনিত প্ৰভাৱ কমোৱাৰ
বাবে ব্যৱস্থা গ্ৰহণ কৰিব লাগিব। সুস্থ মানুহ
হৈছে যিকোনো সমাজ ব্যৱস্থাৰ বা দেশৰ মূল
বাস্তৱ মানৱ সম্পদ। এই সমস্যাৰ উৎসকাৰী
প্ৰতিষ্ঠানসমূহৰ প্ৰদূষকৰ নিৰ্গমন, যানবাহনৰ মাত্ৰা, ও
সংক্ৰমণৰ হাৰ আৰু বিভিন্ন অন্তৰ্নিহিত
জনসংখ্যাৰ বৈশিষ্ট্যৰ পাৰ্থক্য মতে আৰু অন্য
পৰিৱেশত থকা উপলব্ধ জ্ঞানক সমতলে খাপ
খুৱাই লোৱাৰ প্ৰয়োজন হয়।

31/05/23

BIBLIOGRAPHY

BIBLIOGRAPHY

1. ডেকা ধৰ্মসিংহ "ৰচনা বিচিত্ৰা", 1980

Kang Tejpreet Kaur and chawla Asha (2011),— "Environmental Awarness among secondary school students

https://www.researchgate.net/publication/272716544_Environmental_Awarness_among secondary school student.

Mani Aradhana (2011) — "A comparative study of Environmental Awarness among students of"
http://www.learntechlib.org/primary/p/37095

Astalin prashant kumar (2011),—"A Study of Environmental Awarness among Higher secondary students"—
http://zenithresearch.org.in/images/pdf/2011/Nov/7_vol-1_issue-7.1.20_1.20.21.20

Narok M. Mutisya (2011) pupils' Environmental Awareness and Knowledge: A spring board for Action in primary schools in Kenya's Rift valley-
https://eric.ed.gov/?id=EJ941658

H. Muderrisoglu, A. Altanar, Koyu Beciyorulker, A. Altaner (2011), — "Attitudes and Behaviour of undergraduate students towards Environmental Issues
https://www.researchgate.net/publication/48332349_Attitudes_and_behaviors_of_undergraduate

Baytak Ahmet, (2011), — "Towards Effective Instructions in Environmental Education"
https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1053838

Murray Robin Anne (2015) — "A review of the environmental education literature with particular reference of South Africa, and South African teenagers" —
https://core.ac.uk/download/pdf/37438523.

APPENDIX - A

Questionair for the Environmental Education students ___

প্ৰিয় উত্তৰদাতা,

আপোনাৰ স্কুলৰ পৰিবেশ শিক্ষাৰ সুবিধাসমূহৰ তথ্য সংগ্ৰহ কৰিবলৈ প্ৰশ্নাৱলী প্ৰস্তুত কৰা হৈছে। অনুগ্ৰহ কৰি সকলো বস্তুৰ উত্তৰ দিয়ক। আপোনাৰ পৰিচয় গোপনীয় হৈ থাকিব আৰু আপুনি প্ৰদান কৰা তথ্যসমূহ কেৱল অধ্যয়নৰ উদ্দেশ্যত ব্যৱহাৰ কৰা হ'ব। আপুনি যদি প্ৰশ্নাৱলী পূৰণ কৰিবলৈ কিছুসময় ৰাখি কাম কৰে তেন্তে মই কৃতজ্ঞ হম।

অনুগ্ৰহ কৰি সন্নিবিষ্ট কৰি সঠিক বিকল্পটো সূচাওক। উপযুক্ত ~~সন্নিবিষ্ট~~ বাকচত এটা টিক চিহ্ন দিয়া হৈছে।

Questionnair for — "A study on Environmental Education in Dhubri district".

Section — A: সাধাৰণ তথ্য

তলত দিয়া তথ্যসমূহ পূৰণ কৰক ——

নাম —— প্ৰতিষ্ঠানৰ নাম

ক্লাছ —— লিংগ ——

বয়স —

বিদ্যালয়ৰ নাম —— অভিয় ——

(1) আপোনাৰ স্কুলৰ পৰিবেশটো আপোনালোকে সুস্থ বুলি ভাবে নে?

[হয়] [নহয়]

(2) তোমালোকৰ স্কুলত সময় আৰু প্ৰাৰ্থনাৰ সময়ত নিৰাপত্তা পালন কৰা হয় নে?

[হয়] [নহয়]

(3) তোমালোকৰ স্কুলত সময় নিয়ম অনুযায়ী পাঠদান কৰা হয় নে? [হয়] [নহয়]

(4) তোমালোকৰ স্কুলত বিশুদ্ধ খোৱা পানীৰ ব্যৱস্থা আছে নে? [হয়] [নহয়]

(5) তোমালোকৰ বিদ্যালয় সদায় পৰিষ্কাৰ-পৰিচ্ছন্নতা থাকে নে? [হয়] [নহয়]

(6) তোমালোকৰ স্কুলত ছাত্ৰ-ছাত্ৰী নিয়মীয়া উপস্থিত থাকে নে? [হয়] [নহয়]

(7) তোমালোকৰ স্কুলত বৃক্ষৰোপণ কৰা হয় নে?

[হয়] [নহয়]

(8) তোমালোকৰ স্কুলত শ্ৰেণীকোঠাৰ সমূহ পৰিষ্কাৰ-পৰিচ্ছন্নতা হয় নে?

[হয়] [নহয়]

(9) তোমালোকৰ স্কুলত মধ্যাহ্নভোজনত পৰিষ্কাৰ-পৰিচ্ছন্নতা বজাই ৰাখি ৰন্ধাবঢ়া হয় নে?

হয়	নহয়

(10) তোমালোকৰ স্কুলত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীক পৰিৱেশ শিক্ষা জ্ঞান দিয়া হয় নে?

হয়	নহয়

(11) তোমালোকৰ স্কুল পৰিৱেশ সমস্যা আৰু কথা বতৰাৰ উপৰত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ মাজত সজাগতা আছে নে?

হয়	নহয়

APPENDIX – B

শিক্ষকৰ সৈতে তুলা এক দৃশ্য।

কাৰ্যক্ৰমৰ সময়ত ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ সৈতে উঠা এক দৃশ্য।

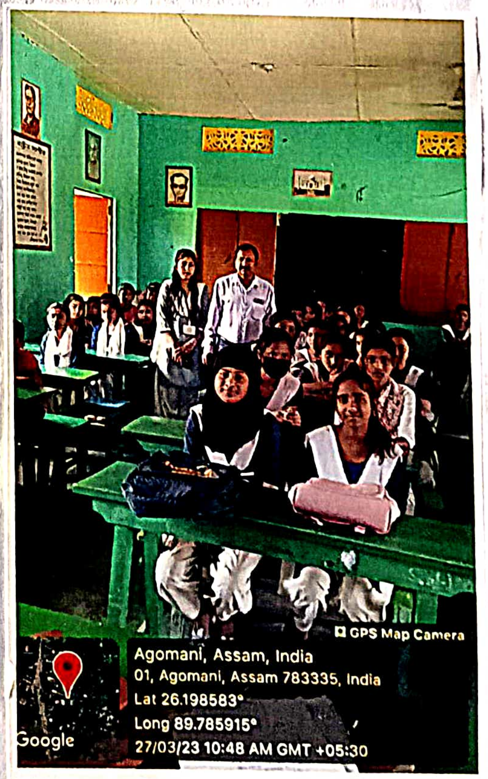

Su
Na
Loc
Yea
Na
Are
Tea
Stu
Gen
Infr
the
Dri
& T
Fa

ey Schedule for General Information of School

e of School:

ion:

of Establishment:

e of Headmaster/ Headmistress:

	Sub area	Observations	Remarks
ier	Number of total Students	—	
	(i) Nos. of Boys	—	
	(ii) Nos. of Girls	—	
nt	Number of Teachers	—	
	(i) Nos. of male Teacher	—	
	(ii) Nos. of female Teacher	—	
ral tructures chool	(i) Status of school building	pucca/ kaccha,	
	(ii) Nos. of class room	sufficient/not sufficient	
	(iii) Separate classroom for each class	yes /no	
	(iv) Status of partition wall of classroom	Concrete wall/ temporary partition.	
	(v) Availability of Girl's common room	yes/no	
	(vi) Availability of Boy's common room	yes/no	
	(vii) Availability of electricity	yes/no	
	(viii) Provision of sufficient light, fan etc.	yes/no	
	(ix) Nos. of desk-bench	sufficient/not sufficient	
	(x) Availability of Auditorium	yes/no	
ng Water et y	(i) Available separate toilet for boys and girls	yes/no	
	(ii) Functioning with running water	Yes /no	
	(iii) Availability of drinking	Yes/no.	

	water (iv) Provision of regular filtering.	yes/no
Use of Library and Teaching Aids	(i) Provision of library (ii) Nos. of books (iii) Issue status of books (iv) Availability of teaching aids like blackboard, chalk & duster, globe, maps, models, charts, diagrams, graphs, computer, television etc. (v) Use of teaching aids	yes/no ——— regularly/some times Put underline tl available teach aids. regularly/some times
School Premise Safety and Security	(i) Availability of boundary wall (ii) Hazard free school premise (iii) Provision of disaster management plan in the school (iv) Provision of first aid facilities (v) Availability of fire extinguisher	Yes/no Yes/no Yes/no Yes/no Yes/no
Co-Curricular Activities	(i) Availability of Play Ground (ii) Availability of Sports and Games Equipment (iii) Provision of separate class room for Music & Art (iv) Availability of Music & Art Equipment.	Yes/no sufficient/ not sufficient Yes/no Yes/no
Other Facilities	(i) Provision of Uniform (ii) Provision of Mid-Day Meal (iii) Availability of kitchen cum store (iv) Availability of adequate number of utensils for cooking	Yes/no Yes/no Yes/no Yes/no